

UNIVERZITET U SARAJEVU
FILOZOFSKI FAKULTET U SARAJEVU
ODSJEK: ROMANISTIKA
SMJER: FRANCUSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Zamjenice u francuskom i bosanskom jeziku

Završni diplomski rad

Kandidat:

Dupovac Ibrahim

Mentor:

Prof. dr. Sokolija Alma

Sarajevo, decembar 2022. godine

UVOD

Zamjenice kao promjenjivu vrstu riječi karakterišu sljedeće kategorije: lice, rod, broj i deklinacija tj. promjena kroz padeže (bosanski jezik). Kao jednosložne i dvosložne riječi vrlo su učestale u jeziku. S tačke gledišta lingvistike i sociolingvistike nose epitet pragmatičnosti i ekonomičnosti. Zbog svoje dominantnosti u jeziku kao sistemu usvajaju se relativno brzo i praktično primjenjuju već u početnim fazama učenja i izučavanja maternjeg i stranog jezika.

Tema ovog diplomskog rada su zamjenice u francuskom i bosanskom jeziku. U ovom radu se u prvom redu nastoji prikazati pojam *zamjenica* u oba jezika, teorijsko gledište i osvrt iz određenih gramatikâ, oblici i vrste zamjenicâ, njihova podjela i klasifikacija, sličnosti zamjenicâ u francuskom i bosanskom jeziku kao i razlike kroz kontrastivnu analizu na primjerima i prevodima istih. Osim toga prikazaće se i mjesto zamjenicâ u strukturi rečenice, njihova funkcija, kratak historijat u francuskom jeziku i anaforička i kataforička funkcija zamjenicâ u jeziku i tendencije savremenog francuskog jezika u promjenama i upotrebi pojedinih zamjenica.

Cilj ovog rada jeste prikazivanje zamjenicâ ova dva jezika koji pripadaju dvjema različitim ograncima u okviru velike indoevropske porodice, jedan romanskom a drugi slavenskom, srodnosti i podudarnosti u zamjenicama kao i odudaranja i suprotnosti. Zamjenice će biti predstavljane zasebno u bosanskom i francuskom jeziku i kroz kontrativnu analizu. Kao korpus i izvor primjerâ za upotrebu zamjenicâ koristiće se određene referentne gramatike u printanom i elektronskom formatu i knjiga odnosno roman *Les identités meurtrières*, autor Amin Maalouf. Iz tog književnog djela uzimaće se primjeri koji će adekvatno potkrijepiti definicije i pravila.

1. ZAMJENICA – POJAM, DEFINICIJA, ETIMOLOGIJA I TERMINOLOGIJA

Zamjenica je riječ koja predstavlja imenicu, pridjev, neku ideju, pojam, predodžbu, misao ili rečenicu koji su izraženi prije ili poslije nje: - *Prenez ces cent écus : gardez-LES avec soin.* (Uzmite ovih stotinu talirâ! Brižno **ih** čuvajte!). - *ILS approchaient de la rive, les contrebandiers.* (**Oni** su se približavali obali, krijumčari.). - *Brave, il L'est.* (Čestit. **On to** jest.). - *S'il t'arrive malheur, tu L'auras mérité.* (Ako te zadesi kakva nesreća bit će da si **je** zaslužio.). - *Le travail est un trésor : retenez bien CELA.* (Posao je blago. **Imajte to** na umu!). - *Retenez CECI : le travail est un trésor.* (**Imajte na umu ovo**: “Posao je blago.”).

* Kada zamjenica predstavlja imenicu, ona je tada muškoga ili ženskoga roda; kada predstavlja nešto drugo osim imenice onda je ona srednjeg roda.

Zamjenica se često upotrebljava *apsolutno*. Tada ne predstavlja nijednu imenicu, nijedan pridjev, nijednu ideju, misao, predodžbu niti rečenicu koji se ispoljavaju i u tom se slučaju neprikladno naziva *pronomem*-om odnosno zamjenicom. Naziv koji joj odgovara jest onaj *nominalni*: - *TOUT est dit.* (**Sve je rečeno.**). - *RIEN n'est fait.* (**Ništa nije učinjeno.**). - *QUI a parlé ?* (**Ko je govorio?**). - *ON espère.* (**Čovjek se nada.**). - *QUI m'aime me suive.* (**Ko me voli taj me slijedi.**).

*Ovako upotrijebljena zamjenica može (po)služiti kao jednostavan *alat* u glagolskoj promjeni odnosno konjugaciji s ulogom *prednje fleksije* : - *JE lis.* (**Čitam.**). - *TU écoutes.* (**Slušaš.**). Francuske zamjenice JE i TU u glagolskoj fleksiji bosanskog jezika poklapaju se s ličnim nastavkom **m** u **čitam** i **š** u **slušaš** te se u ovom slučaju u oba jezika vidi koje lice vrši radnju; sâm francuski glagol bez zamjenice to ne pokazuje.

Etimološki, riječ *zamjenica*, u francuskom *pronom*, potiče iz latinskog *pronomem*, od *prō* što znači *umjesto, za, u korist* i *nomen*, *ime, imenica*. Ovaj naziv dolazi od Rimljanâ koji su prethodno posudili od Grkâ njihov *ἀντωνυμία* [antōnymía] i što nije adekvatno tj. prikladno njenoj svrsi; ovaj je naziv u kontradikciji sa učenjima eminentnih lingvistâ: “Vrsta riječi koja se najprije trebala razlikovati od svih drugih, piše Mišel Breal, po nama je to zamjenica. Smatram da je ova kategorija prvobitnija nego ona imenička.” (Essai de Sémantique, p. 192.)¹

¹Grevisse, Maurice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., pp. 394., 395.

Zamjenice su riječi koje, budući da ne pripadaju ni vrsti imenicâ niti vrsti pridjevâ, preuzimaju i obavljaju sljedeće funkcije ili jedan dio funkcijâ u rečenici: subjekat, atribut, dopunu objekta, atributivni dodatak ili dopunu atributu.²

Napomena. – Zamjenice se predstavljaju u različitim oblicima: proste riječi (*on, neko, mi, oni, čovjek...*, *personne, niko, qui, ko, koji, rien, ništa*, itd.) ili složene odnosno sastavljene (*lequel, koji*) i lokucije (*pas un, niko, nijedan, quelqu'un, neko, quelque chose, nešto*, itd.). Jedne, koje su već bile zamjenice u latinskom (jedan dio ličnih zamjenicâ i jedan dio relativnih zamjenicâ) ušle su kao takve u francuski jezik. Druge su postale zamjenice izvođenjem (od vrstâ imenicâ, pridjevâ, priloga). Jedne su promjenjive u rodu, broju i katkad u licu; druge su nepromjenjive; lične zamjenice se djelimično dekliniraju, kao i relativne i upitne, druge ne. Na osnovu vrlo različitih svojstava i specifičnosti jedinstvenost zamjenicâ nalazi se u njihovoj sposobnosti da preuzimaju funkcije imenice i one time pripadaju imenskoj grupi.³

Zamjenice jesu riječi kojima se upućuje na lice, predmete, (njihove) osobine, kao i neke okolnosti kojima se lica i predmeti određuju.⁴

Napomena. Termin zamjenice potiče od antičkih gramatičara. Zamjenice su tumačene kao riječi koje zamjenjuju druge riječi. Termin pokazuje kako je nauka nekada tumačila ove riječi. Savremena nauka odbacila je ovakvo tumačenje, zato bi valjalo odbaciti i termin. Zbog duboke ukorijenjenosti u školskoj praksi on se, međutim, još koristi.⁵

Zamjenice nemaju svoje leksičko (stvarno) značenje kao što imaju imenice, pridjevi ili glagoli. Njihovo je značenje ipak gramatičko kategorijalno (apstraktno). Budući da konkretno značenje dobijaju tek u kontekstu (ono se određuje na temelju poznavanja govorne situacije) – ovo su *situacijske riječi*. npr., u rečenici *Jâ govorim* riječju *jâ* upućuje se na lice koje govori i obilježava sebe kao vršioca radnje. U rečenici *Övāj je momak vrlo pametan, òn je jučer mudro govorio o Rumijevoj "Mesnevi"* riječju *övāj* upućuje se na *momka* koji je najbliži govornom licu, a riječju *òn* iskazuje se odnos između govornog lica i lica koje ne sudjeluje u govoru. Dakle, zamjenicama se izriču različiti odnosi među govornim licima i različita znanja govornika o licima i stvarima o kojima se govori. Ono što je u blizini *jâ-mene* (dakle, u blizini prvoga lica – s obzirom na

² Wagner, R. L., Pinchon, J., *Grammaire du français (classique et moderne)*, Librairie Hachette, Paris, 1962. p. 159.

³ Ibid.

⁴ Jahić, Dž., Halilović, S., Palić, I., *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe Zenica, 2000., 245.

⁵ Ibid.

gledište govornika), to označavaju zamjenice *òvò, òvāj / òvaj, ovàkav, môj* i sl.; ono što je u blizini *tí - tebe* (drugoga lica) – to označavaju zamjenice *tô, tâj, tàkav, tvôj* i sl.; ono što je u blizini *òn - njega / ôn, òna* (trećega lica) – to označavaju zamjenice *ònò, ònāj / ònāj, onàkav, njègov, njên / njén, njézīn / njézīn* i sl.⁶

2. OPĆA UPOTREBA I SLAGANJE

Prirodno je da zamjenica kao predstavnik imenice, kategorije *nominalnog* i poimeničenih vrstâ riječi kojima prethodi član u francuskom jeziku može ispunjavati sve funkcije jedne imenice.

Zamjenica može biti: – Subjekat: *TOUT passe. (Sve prolazi.)*. – Atribut: *Votre avis est aussi LE MIEN. (Vaše mišljenje je također moje.)*. *Tu te crois QUELQUE CHOSE. (Smatraš da si nešto.)*. – Direktni objekat: *Je LE veux. (To hoću.)*. *Prenez CECI. (Uzmite ovo!)*. Indirektni objekat: *Ne nuisez à PERSONNE. (Ne škodite nikome!)*. – Priloška odredba tzv. *complément circonstanciel* u francuskom jeziku: *Venez avec MOI. (Pođite sa mnom!)*. – Dopuna subjekta odnosno vršioca radnje glagola u pasivu tzv. *complément d'agent du verbe passif* u izvornom obliku: *Il a été instruit par VOUS. (On je obučen od (strane) vas.)*. – Apozicija: *Il écrivit une épigramme, QUELQUE CHOSE de virulent. (Napisao je on jedan epigram, nešto žestoko.)*. – Dopuna atributu ili atributivni dodatak: *L'amour de SOI. (Ljubav prema sebi.)*. – Dopuna pridjevu: *Apte à TOUT. (Prikladan za sve.)*. – *Mot mis en apostrophe*; u francuskom se jeziku naziva ono što je u bosanskom jeziku ekvivalent za vokativ ili *padež dozivanja* koji je peti i nezavisni padež: *Ô TOI qui vois mes maux. (Hej Ti koji vidiš moja zla.)*⁷

⁶ Jahić, Dž., Halilović, S., Palić, I., *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe Zenica, 2000., 245.

⁷ Grevisse, Maurice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 395.

3. ZAMJENICE U FRANCUSKOM JEZIKU (VRSTE ZAMJENICÂ)

U francuskom se jeziku razlikuje šest vrstâ zamjenicâ: *les pronoms personnels* (lične zamjenice), *les pronoms possessifs* (prisvojne zamjenice), *les pronoms démonstratifs* (pokazne zamjenice), *les pronoms relatifs* (relativne ili odnosne zamjenice), *les pronoms interrogatifs* (upitne zamjenice) i *les pronoms indéfinis* (neodređene zamjenice).⁸

Lične zamjenice (les pronoms personnels)

Lične zamjenice označavaju gramatičko lice odnosno ukazuju da je riječ bilo o biću koje govori (prvo lice), bilo o biću kojemu se govori (drugo lice), bilo o biću ili stvari o kojem se govori (treće lice) : JE TE plains. (**Sažaljevam te.**; I. i II. lice jednine.). JE L'ai vu. (**Vidio sam ga.** / **Vidjela sam ga.**; I. i III. lice jednine.).⁹

Lične zamjenice u francuskom jeziku su: *je, me, moi, nous, tu, te, toi, vous, il, le, ils, eux, elle, la, elles, lui, les, leur, se, soi, en, y*.¹⁰

Lična zamjenica varira u rodu, broju, licu, čak i padežu. Francuski jezik je napustio deklinaciju imenicâ, pridjevâ i zamjenicâ. Međutim, lična zamjenica je sačuvala određenu deklinaciju: općenito poprima različite oblike u zavisnosti od toga da li je subjekat ili dopuna : IL commande. (**On zapovijeda.**); On LE comprend. (**Razumiju ga.**); On LUI obéit. (**Pokoravaju mu se.**); On n'obéit qu'à LUI. (**Samo se njemu pokoravaju**); On le comprend, LUI. (**Njega razumiju.**); Partez sans LUI! (**Otiđite bez njega!**). ILS commandent. (**Oni zapovijedaju.**); On LES comprend. (**Razumiju ih.**); On LEUR obéit. (**Pokoravaju im se.**); On n'obéit qu'à EUX. (**Samo se njima pokoravaju.**); Partez sans EUX! (**Otiđite bez njih!**). Tako se može razlikovati u oblicima ličnih zamjenicâ padež subjekta, padež direktnog objekta, padež indirektnog objekta, i, između ostalog, prijedložni padež koji služi za oblike naglašavanja i za atribut koji se nalazi iza glagola.¹¹

⁸ Grevisse, Maurice, *Le bon usage, (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959, p. 399.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

Lična zamjenica naziva se refleksivnom odnosno povratnom kada kao dopuna označava isto biće ili stvar odnosno predmet u odnosu na subjekat te sâmim tim ukazuje da se radnja vraća ili reflektuje na taj subjekat: prvo lice singulara i plurala *me* i *nous*; drugo lice singulara i plurala: *te* i *vous*; treće lice singulara i plurala: *se* i *soi* (ova dva posljednja oblika su uvijek refleksivna tj. povratna): *Je ME blesse. (Ranjavam se.), Tu TE blesses. (Ranjavaš se.), Il SE blesse (Ranjava se.). Chacun travaille pour SOI. (Svako radi za sebe.).*¹²

Neki oblici ličnih zamjenicâ su nenaglašene (fr. *atones*); druge su naglašene (fr. *toniques*). *Je* (osim *je soussigné* tj. potpisano *ja*), *me*, *te*, *se* su uvijek nenaglašene; *moi*, *toi*, *soi*, *eux* su uvijek naglašene. Ostali oblici su nenaglašeni ili naglašeni u zavisnosti od njihove funkcije i njihovog mjesta u odnosu na glagol. U nenaglašenim oblicima *je*, *me*, *te*, *se*, *le*, *la*, vokal se elidira ispred glagola koji počinje vokalom ili nijemim *h* (*h muet*), isto tako pred zamjenicama *en*, *y*: *J'ouvre. (Otvaram.). Il M'appelle. (On me zove.). Je L' honore. (Počlašćujem ga/ ju/je.). Tu T'en vas. (Odlaziš.). Je L' y envoie. (Šaljem ga tamo. / Šaljem ju/je ondje.).*¹³

Tabela (prikaz) ličnih zamjenicâ (*en* i *y* su isključene):

		Prvo lice	Drugo lice	Treće lice		
		Muški i ženski rod:	Muški i ženski rod:	Muški rod:	Ženski rod:	Povratna zamjenica
JEDNINA	SUBJEK(A)T	je (j')	tu	il	elle	
	DIREKTNI OBJEK(A)T	me (m')	te (t')	le (l')	la	se (s')
	INDIREKTNI OBJEK(A)T bez prijedloga	poslije imperativa: moi me (m') poslije imperativa: moi	poslije imperativa: toi te (t') poslije imperativa: toi		lui	se (s')
	POJAČANI OBLIK PRIJEDLOŽNA DOPUNA ATRIBUT	moi	toi	lui	elle	soi
MNOŽINA	SUBJEK(A)T	nous	vous	ils	elles	
	DIREKTNI OBJEK(A)T	nous	vous		les	se (s')
	INDIREKTNI OBJEK(A)T bez prijedloga	nous	vous		leur	se (s')
	POJAČANI OBLIK PRIJEDLOŽNA DOPUNA ATRIBUT	nous	vous	eux	elles	soi

¹² Grevisse, Maurice, *Le bon usage, (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 400.

¹³ Ibid.

Lična zamjenica u ulozi subjekta najčešće se javlja u jednom od oblikâ **je, tu, il, elle, nous, vous, ils, elles** koji su nenaglašeni. Ove zamjenice u suštini ne posjeduju drugu vrijednost osim nastavka u glagolskim promjenama odnosno konjugacijama, te ove zamjenice u govornom jeziku doprinose razlikovanju jednog od drugog homofonog glagolskog oblika: (**Je**) *parle*, (**tu**) *parles*, (**il, elle**) *parle*. (**Govorim, govoriš, (on, ona) govori.**). – (**Je**) *parlais*, (**il, elle**) *parlait*. (**Govorio sam, govorio je, govori je.**). – (**Tu**) *iras*, (**il, elle**) *ira*. (**Íci ćeš, (on, ona) će íci.**). – (**Nous**) *serons blessés*, (**ils**) *seront blessés*. (**Bićemo ranjeni, biće ranjeni.**).¹⁴

Moi, toi, lui, elle, nous, vous, eux, elles tzv. naglašeni oblici (*formes toniques*) upotrebljavaju se kao subjek(a)t: **1.** Kada iza lične zamjenine slijedi apozicija ili pridjev: - **LUI, notre grand instituteur, il nous tous a toujours soigneusement traités. (On, naš veliki učitelj, uvijek se brižno ophodio prema svima nama).** - **MOI, malade et languissant, j'étais...** (**Ja, bolestan bijah...**). **2.** Kada je lična zamjenica u ulozi subjekta antecedens neke relativne zamjenice: **TOI qui parles, qu'es-tu? (Ti što govoriš, ko si?).** **3.** Kada se želi izraziti neka jaka opozicija ili neka jasna razlika između dva subjekta i naročito kada se razdvaja jedan subjekt koji je najprije smatran globalno: - **EUX le sentaient vaguement, LUI plus nettement. (Oni to osjećahu neodređeno, a on jasno).** – **La nuit des temps! nous la saurons dompter, MOI par écrire, et VOUS par réciter. (Praskozorje je. Znat ćemo ga ukrotiti, ja pisanjem, a vi recitiranjem).** **4.** U rečenicama gdje postoji elipsa glagola, pogotovo u odgovorima i komparativnim rečenicama: - **Qui vient? – MOI. (Ko dolazi? – Ja.) – Comme EUX vous fûtes pauvre et comme EUX orphelin. (I vi ste bili siromah kao oni i siročić kao oni).** **5.** Kada je lična zamjenica u ulozi subjekta udružena koordinacijom ili jukstapozicijom jednog ili više subjekata: - **J'espère que ni MOI ni mes enfants ne verrons ces temps-là. (Nadam se da ni ja ni moja djeca nećemo dočekati ta vremena).** – **Ton père, TOI, tes enfants, serez honorés à jamais. (Tvoj otac, ti, tvoja djeca bićete cijenjeni zauvijek).** **6.** S eksklamativnim ili upitnim narativnim infinitivom: - **MOI l'emporter! (Ja to da nosim!).** – **MOI! le faire empereur? (Ja! Njega da učinim carem?).** – **EUX de recommencer la dispute à l'envi. (I opet oni svojevrijedno započinju raspravu).**¹⁵

¹⁴ Grevisse, Murice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., pp. 402., 403, 404.

¹⁵ Ibid., pp. 402., 403. & 404.

7. U apsolutnim participskim rečenicama: - VOUS *partis, j'ai perdu le soleil, la gaîté*. (Kada ste vi bili otišli izgubio sam sunce, radost i veselje.). 8. S prezentativnom odnosno naglašavajućom formulom ili obrascem za isticanje *c'est... qui*: - *C'est LUI qui rassemble ces colombes timides*. (Upravo je on okupio te plašljive golubove.). 9. Kada ličnu zamjenicu u ulozi subjekta prati jedna riječ koja je pojačava, ističe odnosno naglašava: *EUX seuls seront exempts...* (Samo oni će biti pošteđeni.). - *LUI-même l'a promis*. (Sâm on je to obećao.). – *TOI seule nous convaincs de notre bassesse*. (Jedino nas ti uvjeravaš u našu niskost.). – *LUI aussi pressentait le péril*. (Čak je i sâm on predosjećao opasnost.).¹⁶

Zamjenica *il* se upotrebljava kao neutralan subjekat odnosno kao zamjenica srednjeg roda sa bezličnim glagolima ili smatranim bezličnima: - *Mais il faut comparer ce qui est comparable*. (Ali treba uporediti ono što je uporedivo.). – *Il est probable qu'il transformera tout aussi profondément notre vision de nous-mêmes, de nos appartenances, de notre identité*. (Vjerovatno je da će to isto tako duboko preobraziti viđenje nás sâmh, naših pripadnosti, našeg identiteta.).¹⁷

Lična zamjenica (dopuna)

Ispred glagola lična zamjenica u ulozi objekta javlja se u nenaglašenim oblicima *me, te, se, le, la, lui, nous, vous, les, leur*: - *On ME voit*. (Vide me.). - *Tu LUI obéis*. (Povinuješ muljoj se.). – *Ne ME trahis pas*. (Nemoj me izdati!). – *Ne LEUR dites rien*. (Ne govorite im ništa!).¹⁸

Poslije glagola lična zamejnica u ulozi objekta javlja se u naglašenim oblicima: *moi, toi, lui, elle, nous, vous, eux, elles*. Upotrebljava se: 1. Kada je lična zamjenica objekat u koordinaciji sa imenicom ili zamjenicom koje imaju istu funkciju kao ona: - *Il contemplait la foule sans distinguer ni MOI ni personne*. (Posmatrao je rulju ne razlikujući ni mene ni nikoga.). – *Je rends ces lettres à VOUS ou à LUI*. (Vraćam ova pisma vama ili njemu.). 2. U rečenicama gdje postoji elipsa subjekta i glagola odnosno predikata naročito u odgovorima i u zavisnim poredbenim rečenicama: - *Qui blâme-t-on?* – *TOI*. (Koga kude? - Tebe.). – *Ceci me convient moins qu'à LUI*. (To mi odgovrara manje nego njemu.).¹⁹

¹⁶ Grevisse, Maurice, *Le bon usage, grammaire française*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 404.

¹⁷ Ibid.; Maalouf, Amin, *Les identités meurtrières*, Editions Grasset & Fasquelle, Paris, 1998., pp. 79., 124.

¹⁸ Grevisse, Maurice, *Le bon usage, grammaire française*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 405.

¹⁹ Ibid., pp. 405. & 406.

3. Poslije *ne... que (seulement)*: - *On n'admire que LUI. (Samo se njemu dive.)*. *Je n'obéirai qu'à EUX. (Samo ću se njima pokoriti.)*. 4. Sa prezentativnom tj. naglašenom formulom *c'est... que*: - *C'est TOI que je bénis dans toute créature. (Tebe blagosiljam u svakom stvorenju.)*.²⁰

Zamjenica *le*, (*l'* elidirani oblik) kao neutralan objekat ili dopuna objekta odnosno kao zamjenica srednjeg roda upotrebljava se: 1. Za predstavljanje ili najavljivanje bilo neke ideje sadržane u glagolu rečenice, bilo cijele rečenice: - *Comment pourrais-je l'oublier?*²¹ (*Kako bih to mogao zaboraviti?*). 2. U određenim galicizmima gdje predstavlja neki neodređen i nejasan termin: - *Je vous LE donne en cent. (Ostavljam vas da nagađate. / Pustit ću vas da pogađate)*. 3. Fakultativno odnosno po izboru u zavisnim komparativnim rečenicama u kojima se navode *autre, autrement* ("sem", "osim", "drugo", "drugačije"), *aussi* ("također", "isto"), *comme* ("kako", "kao", "kao što" "poput"), *plus* ("više"), *moins* ("manje"), *meieux* ("bolje", "više"), etc.: - *Vous devriez l'admirer, Monsieur, au lieu de le dénigrer comme vous LE faites. (Trebali biste da mu se divite, gospodine, umjesto da ga ocrnjujete kao što to činite.)*.²²

Mjesto lične zamjenice u funkciji dopune

1. Lična zamjenica u ulozi objekta u imperativu bez negacije nalazi se iza glagola: - *Regarde-MOI. (Pogledaj me!)*. *Prenez-LE: (Uzmite ga!)*. Ovo su primjeri direktnog ili bližeg objekta što se u francuskom jeziku naziva dopuna direktnog objekta *complément de l'objet direct* (COD). - *Obéissez-LUI. (Povinuajte mu se!)*. - *Montrez-MOI votre maison. (Pokažite mi svoju kuću!)*. Ovo su primjeri indirektnog ili daljnjeg objekta što se u francuskom jeziku naziva dopuna indirektnog objekta *complément de l'objet indirect* (COI). 2. S negativnim imperativom lična zamjenica u ulozi objekta se smješta ispred glagola: - *Ne ME livrez pas. (Nemojte me izručiti!)*. - *Ne LEUR obéissez pas. (Ne pokoravajte im se!)*. 3. Kada imperativ bez negacije ima dvije lične zamjenice, jednu direktnu, drugu indirektnu, zamjenica direktnog objekta smješta se ispred zamjenice indirektnog objekta: - *Dites-LE-moi. (Recite mi to!)*. - *Envoyez-LES-lui. (Pošaljite mu/joj ih!)*. - *Tiens-LE-toi pour dit. (Uzmi ti to zdravo za gotovo!)*.²³

²⁰ Grevisse, Maurice, *Le bon usage, grammaire française*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 406.

²¹ Ibid.; Maalouf, Amin, *Les identités meurtrières*, Editions Grasset & Fasquelle, Paris, 1998., p. 10.

²² Grevisse, Maurice, *Le bon usage, grammaire française*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 407.

²³ Ibid., p. 410.

Ako je imperativ u odričnom obliku onda se lična zamjenica u ulozi indirektnog objekta stavlja na prvom mjestu: - *Ne ME LE répétez pas. (Ne ponavljajte mi to!).* – Ponekad oblici *lui* i *leur* čine izuzetak: - *Ne LE LUI dites pas. (Ne govorite mu/joj to.).* – *Cette gloire, ne LA LEUR envions pas. (Nemojmo im zavidjeti na njoj, toj slavi!).* Kada su dva imperativa bez negacije u koordinaciji sa veznicima *et* (“i”), *ou* (“ili”), *mais* (“ali”), također ponekad i sa *puis* (“zatim”, “onda”, “potom”), lična zamjenica objekat redovno se stavlja iza drugog imperativa: *Viens et suis-MOI. (Dođi i prati me!).* – *Chante-nous une romance ou dis-NOUS des vers. (Pjevaj nam romansu ili nam kazuj stihove!).* – *Raconte ton histoire, mais épargne-MOI les détails. (Pričaj svoju priču ali poštedi me detalj!).*²⁴

Lična zamjenica u direktnom objektu – ili u indirektnom bez prijedloga – smiješta se obično ispred glagola (ispred složenih glagolskih vremenâ); tada je zamjenica u nenaglašenom obliku: - *On LE voit. (Vide ga.).* - *On NOUS a vus. (Vidjeli su nas.).* – *Nous LEUR obéïrons. (Povinovat ćemo im se.).* – *Qu'on VOUS obéïsse! (Nek vam se povinuju!).*²⁵ – *Une vie d'écriture m'a appris à me méfier des mots.*²⁶ (*Život književnika me je naučio da budem oprezan s riječima.*). – *Il me semble qu'il serait aujourd'hui encore difficile à un «catholique romain» de se retrouver Premier ministre à Londres.*²⁷ (*Čini mi se da bi još i danas bilo teško nekom rimokatoliku naći se na mjestu premijera u Londonu.*).

Lična zamjenica u ulozi prijedložne dopune obično se stavlja poslije glagola i uvijek je u naglašenom obliku: – *Vous allez à LUI. (Idete k njemu / kod njega.).* *Qu'on parte sans EUX! (Hajdemo bez njih!).* – *Je plaiderais pour MOI. (Izjasnio bih se za sebe.).*²⁸ – *Un jeune homme né en France de parents algériens porte en lui deux appartenances évidentes, et devrait être en mesure de les assumer l'une et l'autre.*²⁹ (*Neki mladić rođen u Francuskoj od roditeljâ alžiracâ nosi u sebi dvije očigledne pripadnosti i trebalo bi da bude u stanju prihvatiti i jednu i drugu.*). – *Venez avec NOUS en campagne. (Pođite sa nama na selo!).*

²⁴ Grevisse, Maurice, *Le bon usage, grammaire française*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 411.

²⁵ Ibid., p. 412.

²⁶ Maalouf, Amin, *Les identités meurtrières*, Editions Grasset & Fasquelle, Paris, 1998., p. 17.

²⁷ Ibid., p. 202.

²⁸ Grevisse, Maurice, *Le bon usage, grammaire française*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 412.

²⁹ Maalouf, Amin, *Les identités meurtrières*, Editions Grasset & Fasquelle, Paris, 1998., p. 11.

Kada glagolu prethode dvije lične zamjenice u obliku objekta, jedan direktni a drugi indirektni objekat, onda zamjenica u indirektnom objektu zauzima prvo mjesto: - *Tu ME LE dis*. (**Ti mi to kažeš.**). – *Ces fautes, je TE LES pardonne*. (**Opraštam ti ih, ove greške.**). – Katkad oblici *lui* i *leur* čine izuzetak: - *Nous LE LUI dirons*. (**To ćemo mu/joj reći.**). – *Qu'on LES LEUR envoie!* (**Neka im ih pošalju!**). – *Tu ME L'expliqueras plus tard*. (**Objasnit ćeš mi to kasnije.**).³⁰

Kada je infinitiv objekat glagola kojem prethodi lična zamjenica, objekat tog infinitiva, tj. zamjenica stavlja se neposredno ispred infinitiva: - *Je veux LE voir*. (**Želim ga vidjeti.**). – *Il saura ME comprendre*. (**On će umjeti da me razumije.**). – *J'ai voulu M'exiler de France*. (**Htio sam se povući iz Francuske.**). Ponekad ako infinitiv zavisi od jednog od glagolâ *écouter, faire, laisser, mener, regarder, sentir, voir* tzv. glagoli percepcije i kauzativni glagoli, lična zamjenica objekat smješta se ispred glavnog glagola: - *Ce paquet, je LE ferai prendre*. (**Pobrinuću se za to da ga preuzmu, ovaj paket.**). – *Cette maison, je L'ai vu bâtir*. (**Ova kuća, vidio sam dok su je gradili.**). – *Ces brebis, je LES mène égorger*. (**Odvest ću ih ja, ove ovce, na klanje.**).³¹

Lična zamjenica atribut

Moi, toi, lui, elle, soi, nous, vous, eux, elles tj. naglašeni oblici ličnih zamjenicâ mogu biti atributi naročito nakon *c'est* ali isto tako i na drugi način: - *Mon meilleur ami, c'est TOI*. (**Moj najbolji prijatelj, to si ti.**). – *S'il est LUI quand il joue, comment cessera-t-il d'être LUI?* (**Ako je to on kada igra, kako će prestati da to bude on?**). – *Pourquoi suis-je MOI?* (**Zašto sam ja ja?**). – *Ah! insensé, qui crois que je ne suis pas TOI!* (**Ah! Bezumniče, ti što misliš da ja nisam ti.**).³²

Francuske i bosanske lične zamjenice, imeničke po funkciji, pokazuju mnoge podudarnosti i zajednička svojstva u morfologiji i sintaksi. Iza prijedloga koriste se naglašeni oblici. Bosanski jezik lične zamjenice u ulozi subjekta uglavnom ne koristi jer sâm oblik glagola kazuje o kojem je licu riječ što se vidi po ličnom nastavku. Francuske nenaglašene lične zamjenice obavezne su jer tako kompenziraju, naročito u jednini, glagolsku fleksiju tj. lične nastavke. Ako se želi naglasiti subjekat francuski će upotrijebiti naglašene oblike: **Moi, je parle. (Ja govorim.)**.

³⁰ Grevisse, Maurice, *Le bon usage, grammaire française*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 412.

³¹ Ibid., p. 413.

³² Ibid., p. 415.

Lična povratna zamjenica *soi*

Ova lična zamjenica je naglašena i uvijek stoji iza prijedlogâ; subjekat rečenice (bilo da je izražen ili ne) ima neodređen smisao: - *Chacun travaille pour soi.* (Svako radi za sebe.). – *Il ne faut pas penser seulement à soi.* (Ne treba misliti samo na sebe.). Poređenja radi: - *Cet homme pense trop à lui.* (Taj čovjek previše misli na sebe.). – *Rester chez soi est préférable par ce temps.* (Najbolje je ostati kod kuće po ovom vremenu). Poređenja radi: - *Jeanne préfère (de) rester chez elle.* (Jeanne bi radije da ostane kod kuće.).³³ U bosankom jeziku ova zamjenica nikad ne obavlja ulogu subjekta. Prožima se kroz sva lica, a u francuskom samo kroz 3. lice jednine i množine. U bosanskom jeziku nema oblik za nezavisne padeže nominativ i vokativ.

Priloške zamjenice *en* i *y*

Prilozi po postanku, ove riječi još se nazivaju i supstituentima tj. zamjenskim; u francuskom jeziku igraju ulogu zamjenice osim kada čine dio neke fraze ili lokucije: - *il en impose.* (On vara. / On obmanjuje.) – *il y a* (Ima, nalazi se, postoji, tu je, tu su, itd.).³⁴

Priloška zamjenica *en*

Premda usko vezana za glagol po svom mjestu ova zamjenica može imati funkciju kako u donosu na glagol isto tako i u odnosu na druge riječi i pojmove: imenica, zamjenica, pridjev. Također može sačinjavati dio određene fraze. *En* može biti ekspanzija glagola: *En* je atribut: - ... *ces magistrats de l'ordre nouveau ressemblaient d'esprit et de façons aux magistrats de l'ancien régime. Et c'en étaient.* (... ovi službenici novog poretka ličili su duhom i manirima na službenike starog režima. To i jesu bili.).

Odnoseći se na dio skupine *en* je dopuna objekta ili sekvenca (slijed) bezličnog glagola. U toj upotrebi predstavlja lica baš kao i stvari odnosno predmete i često je u odnosu sa riječi koja označava količinu (broj, neodređeni oblik, prilog): - *Ce fatal privilège perd plus de jeunes gens qu'il en sauve.* (Ova kobna povlastica pogubljuje više mladih nego što ih spašava.).³⁵

³³ Papić, Marko, *Gramatika francuskog jezika (strukturalna morfosintaksa)*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1999., 75.

³⁴ Wagner, R. L., Pinchon, J., *Grammaire du français (classique et moderne)*, Hachette, Paris, 1962., p. 184.

³⁵ Ibid.

– *Si vous ne choisissez pas d’avocat, nous en désignerons un d’office.*³⁶ (Ako ne izaberete advokata, dodijelit ćemo jednog po službenoj dužnosti.). – *J’en citerai plusieurs au fil des pages qui suivent, les uns succinctement, d’autres plus en détails;*³⁷ (Navest ću ih nekoliko u nizu stranicâ koje slijede, jedne sažeto, druge više u detaljima.).

Kao determinativna dopuna ili dopuna agensa (subjekat u pasivnoj rečenici ili konstrukciji) nekog glagola, **en** je najčešće ekvivalent dopune koja je konstruisana s prijedlogom **de**. Priloška zamjenica **en** se zamjenjuje ličnim zamjenicama **de lui, d’eux, d’elle(s)**. Obično se kaže da se u toj upotrebi lična zamjenica odnosi na neko lice, a zamjenica **en** na stvar: - *Nous parlions de lui (de Pierre).* (Govorili smo o njemu (o Pjeru).). / *Nous en parlons (de ce problème).* (Govorimo o njemu / o tome (o tom problemu).).

Ova zamjenica se također upotrebljava da označi kolektivno: *Parlez-moi des disputeurs, et parlez-m’en avec simplicité.* (Pričajte mi o zavađenima i pričajte mi o njima s jednostavnošću.).

En se zamjenjuje sa **de là** kada se glagol konstruiše s tzv. *le complément circonstanciel de lieu* (priloška odredba za mjesto u bosanskom jeziku): - *Il (l’âne) se dirigea tout droit vers le presbytère. Sans doute y était-il attendu, car l’abbé Chichambre en sortit aussitôt et transporta l’argélas dans l’église.* (On (magarac) se uputio pravo ka župnom dvoru. Nema sumnje da ga je tu očekivao jer opat Chichambre izađe odmah iz njega i prenese svežanj žutilovke u crkvu.).

En je dopuna i druge vrste riječi ne samo glagola; dopuna je neke imenice ili zamjenice: - *Les saintes idées, les bonnes idées qu’elles tiennent de leur pères, elles n’ont plus la responsabilité de les défendre; un homme de bronze s’en est fait le gardien.* (Svete ideje, dobre ideje koje one naslijeđuju od svojih očeva, one nemaju više odgovornost da ih brane i da se zalažu za njih. Čovjek od bronze sebe je načinio njihovim čuvarem.).

En priloška zamjenica je isto tako i dopuna nekog pridjeva odnosno atributa: - *Je ne vous dis rien de positif; par mille raisons j’en suis incapable.* (Neću da vam kažem ništa pozitivno. Iz hiljadu razlogâ nisam kadar za nešto takvo.).³⁸

³⁶ Wagner, R. L., Pinchon, J., *Grammaire du français (classique et moderne)*, Hachette, Paris, 1962., p. 184.

³⁷ Maalouf, Amin, *Les identités meurtrières*, Editions Grasset & Fasquelle, Paris, 1998., p. 24.

³⁸ Wagner, R. L., Pinchon, J., *Grammaire du français*, Librairie Hachette, Paris, 1962., p. 185. & 186.

En se susreće u velikom broju izrazâ i frazâ gdje ga je više nemoguće analizirati budući da je ova priloška zamjenica izgubila svu vrijednost koju predstavlja: *Il en va de même (to je isto)*, *n'en pouvoir mais (zasititi se, biti na izmaku snaga)*, *s'en prendre à (obrušiti se na, napasti)*, *s'en rapporter à (odnositi se na, upućivati se na)*, *en coûter (biti teško, naporno, nekome u nečemu)*, *en être quitte (odustati od, dići ruke)*, *c'est en fait (gotovo je, završeno je)*, itd.³⁹

Priloška zamjenica *y*

Zamjenica *y* je dopuna glagola, pridjeva odnosno atributa ili ulazi u neki izraz, frazu. *Y* je dopuna glagola. U svojoj upotrebi zamjenjuje čas *à lui* čas *là*. Ova upotreba znači da se *lui* odnosi na lice: - *Il pense à lui : à son frère. (On misli na njega : na svog brata.)*; dok se *y* odnosi na stvari tj. neživo: - *Il y pense : à ce problem. (On misli na to : na taj problem.)*. Ali *y* predstavlja često i lice kao dopuna glagolâ koji se konstruišu sa zamjenicom *lui* koja se nalazi iza glagola (*penser à (misliti na)*, *recourir à (pribjeći)*, *renoncer à (odustati od)*, *songer à (misliti na)*, *tenir à (držati se za, držati do)*, *avoir affaire à (imati posla sa)*, *faire attention à (paziti na)*): - *Pauvre Maria! Je ne peux penser à elle sans voir son avenir. (Jadna Marija! Ne mogu misliti na nju a da ne vidim njenu budućnost.)*.

Historijski gledano, u ranijim epohama, pa čak i u modernom francuskom jeziku, *y* se može odnositi na ličnu zamjenicu: - *Rien ne peut me distraire de penser à vous, j'y rapporte toutes choses. (Ništa me ne može omesti da mislim na vas. Sve vezujem za vas.)*.

I, obrnuto, zamjenica *lui* se koristi za kategoriju neživog : - kada se glagol koji dozvoljava za dopunu imenicu dvaju klasâ (žive ili nežive) konstruira s zamjenicom *lui* koja je smještena iza glagolâ *consacrer (posvetiti)*, *donner (dati)*, *ôter (ukloniti)*, *préférer (preferirati)*, *rendre (vratiti, učiniti)*, *répondre (odgovoriti)*, *servir (služiti)*, *succéder (smjenjivati)*: - *La vie n'est faite que de difficultés. Le secret, car il y en a un, mis au point par plusieurs générations de philosophes légers, c'est de ne leur accorder aucune importance. (Život je satkan samo od poteškoća. Tajna, budući da postoji jedna, na koju su se fokusirale generacije slobodoumnih filozofâ, jeste u tome da im se ne pridaje nikakva važnost.)*⁴⁰

³⁹ Wagner, R. L., Pinchon J., *Grammaire du français (classique et moderne)*, Hachette, Paris, 1962., p.186.

⁴⁰ Ibid.

Y zamjenjuje s *là*. Ekvivalent je dopuni mjesta koja se može uvesti prijedlozima *à* (“u”, “na”), *dans* (“u”), *en* (“u”), *sur* (“na”), *sous* (“pod”, “ispod”), *chez* (“kod”): - *Il y arrive.* (*y = à Paris, ou dans la capitale, ou en Amérique, ou sur la lune, ou chez son frère.*).⁴¹ **On tu/tamo** stiže. (u Pariz ili u glavni grad, ili u Ameriku, ili na mjesec, ili kod svog brata.). - *Ne quittons pas encore Sarajevo. Restons-y, en pensée, pour une enquête imaginaire.*⁴² (Ne napuštajmo još Sarajevo. Ostanimo **tu**, u mislima, zbog jedne zamišljene istrage!).

Y može biti i dopuna pridjeva: - *C'était alors une petite ville. Elle avait un charme. J'y étais sensible.* (Tada je to bio jedan mali grad. Bio je nekako dražestan i imao je neki svoj šarm. Ja sam bio osjetljiv **na njega.**). *Y* se također pojavljuje u frazama i izrazima: - *Il y a* (ima, nalazi se, postoji), *il y va de* (dovodi se u pitanje), *il y paraît* (izgleda, čini se), *ça y est* (gotovo je, završeno je), *s'y connaître* (razumijevati, dobro znati), *s'y entendre* (složiti se, usaglasiti se), *s'y prendre* (nasamariti, prevariti, nasjesti na), *s'y tenir* (biti privržen), *ne pas y couper* (ne uteći, ne pobjeći nečemu), *y mettre le prix* (masno platiti, debelo platiti), *y metre du sien* (popustiti), *s'y prendre bien/mal* (obaviti nešto dobro/loše)...

Mjesto priloških zamjenicâ *en* i *y*

Nalaze se uvijek ispred glagola: - *J'avais une répugnance pour certains mets : on me forçait d'en manger.* (Imao sam odbojnost prema nekim jelima; prisiljavali su me da **ih** jedem.). – *Demain, trouvez-vous dans un confessionnal de l'église, j'y serai.* (Pojavite se sutra u ispovjedaonici crkve, ja ću biti **tamo**). Ako je glagol u imperativu, *en* i *y* nose tonski akcenat i javljaju se na posljednjem mjestu u nizu zamjenicâ. Lična zamjenica 1. i 2. lica jednine smještena ispred priloških zamjenicâ upotrebljava se u sažetom obliku i elidira se: - *Prenez donc ce miroir, et regardez vous-y.* (Uzmite onda to ogledalo i pogledajte se **u njemu!**). Kada se oblik imperativa završava na *-s*, vezivanje je obavezno: - *Viens-y.* – *Allons-y.* – *Prends-en.* – *Parlons-en.* Analogno tome i da se izbjegne hiatus kaže se i piše: *Parles-en.*⁴³

Bosanski jezik nema ovih zamjenica i shodno prevedenim primjerima iste u njemu ispoljavaju prilošku odrebu za mjesto, količinu, paritivni genitiv (dio od cjeline), subjekat u pasivu, itd.

⁴¹ Wagner, R. L., Pinchon J., *Grammaire du français (classique et moderne)*, Hachette, Paris, 1962., p. 187.

⁴² Maalouf, Amin, *Les identités meurtrières*, Editions Grasset & Fasquelle, Paris, 1998., p. 20.

⁴³ Wagner, R. L., Pinchon J., *Grammaire du français (classique et moderne)*, Librairie Hachette, 1962., p. 187.

Prisvojne zamjenice (*les pronoms possessifs*)

Prisvojne zamjenice predstavljaju imenicu dodajući ideji te imenice ideju prisvojnosti: - *Cette maison est plus confortable que LA MIENNE que LA TIENNE, que LA SIENNE.* (Ova kuća je udobnija nego moja, tvoja, njegova / njena).⁴⁴ Riječ je o pridjevskim zamjenicama po funkciji i pridjevima po porijeklu (stari oblik pridjeva iz ranijih epoha) i o zamjenicama s obilježjem lica. Uvijek ih prati određeni član s kojim se slažu i variraju u rodu i broju.

Oblici prisvojnih zamjenica	Jedan prisvajatelj		Nekoliko prisvajateljâ	
	Jedan objekat	Više objekatâ	Jedan objekat	Više objekatâ
<i>Prvo lice:</i> Muški rod	le mien	les miens	le nôtre	les nôtres
Ženski rod	la mienne	les miennes	la nôtre	les nôtres
<i>Drugo lice:</i> Muški rod	le tien	les tiens	le vôtre	les vôtres
Ženski rod	la tienne	les tiennes	la vôtre	les vôtres
<i>Treće lice:</i> Muški rod	le sien	les siens	le leur	les leurs
Ženski rod	la sienne	les siennes	la leur	les leurs

Upotreba prisvojnih zamjenicâ

Prisvojna se zamjenica općenito odnosi na imenicu koja je izražena i određena: - *Les injustices des pervers servent souvent d'excuse AUX NÔTRES.* (Nepravde perverznh ljudi često služe kao izgovor za naše). - *L'auteur de tes maux et DES MIENS.* (Autor tvojih zalâ i mojih). - *Je n'ai volonté que LA TIENNE.*⁴⁵ (Ja nemam nikakvu volju osim tvoje). - *Et depuis, en voyageant, ayant reconnu que tous ceux qui ont des sentiments fort contraires aux nôtres ne sont pas pour cela barbares ni sauvages...*⁴⁶ (I potom sam, putujući, spoznao da oni koji imaju osjećanja jako suprotna našim nisu zbog toga barbari ni divljaci).

⁴⁴ Grevisse, Maurice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 435.

⁴⁵ Ibid., p. 436.

⁴⁶ Wagner, R. L., Pinchon, J., *Grammaire du français (classique et moderne)*, Hachette, Paris, 1962., p. 192.

Pokazne zamjenice (les pronoms démonstratifs)

Oblik pokaznih zamjenicâ

On varira u rodu i broju bićâ ili stvarî koje ove zamjenice predstavljaju. Funkcija koju obavljaju u rečenici ne uzrokuje odnosno ne povlači za sobom nikakvu varijaciju njenog oblika. Tabela koja slijedi predstavlja skupinu pokaznih zamjenicâ:

	Jednina		Oblici srednjeg roda	Množina	
	Muški rod	Ženski rod		Muški rod	Ženski rod
Prosti oblici	<i>celui</i>	<i>celle</i>	<i>ce (c')</i>	<i>ceux</i>	<i>celles</i>
Složeni oblici	<i>celui-ci</i>	<i>celle-ci</i>	<i>ceci</i>	<i>ceux-ci</i>	<i>celles-ci</i>
	<i>celui-là</i>	<i>celle-là</i>	<i>cela (ça)</i>	<i>ceux-là</i>	<i>celles-là</i>

- *Ce que vous dites là m'inquiète; ce = la chose; ce se ovdje odnosi na stvar. (To što mi kažete me brine.).* – *Le train de dix est déjà passé : prenez celui de midi ! (Voz koji polazi u deset sati je već prošao. Krenite onim u podne!).* – *Les melons sont tous très beaux, mais je ne vous conseille pas celui-ci, il n'est pas assez mûr. (Dinje su veoma lijepe ali ne preporučujem vam da uzmete ovu tu; nije dovoljno zrela.).* – *Il s'est passé beaucoup de choses, mais cela ne change rien à mes projets. (Desilo se mnogo stvari; međutim to ne mijenja ništa u mojim planovima.).*⁴⁷

Upotreba pokaznih zamjenicâ

Zamjenica *ce (c')* je njen elidirani oblik) može zamijeniti imensku grupu ili cijelu jednu rečenicu:

- *C'est triste, une nuit sans étoiles; (Noć bez zvijezdâ, to je tužno.); une nuit sans étoiles* je imenska grupa u ovoj rečenici i pokazna zamjenica *c'* ju zamjenjuje kontekstualno.⁴⁸

⁴⁷ Bescherelle 3, *La grammaire pour tous*, Hatier, Paris, 1990., p. 231.

⁴⁸ Ibid.

- *Nous avons perdu beaucoup d'argent; c'est ennuyeux.* (Izgubili smo mnogo novca; to je nesnosno.). – *Ce sont là des cas bien particuliers, penseront certains.*⁴⁹ (Ovi tu su vrlo posebni slučajevi, pomisliće neki). Zamjenica **ce** može označavati stvar, događaj, itd. U tom slučaju uvijek ju prati jednom zavisnom relativnom rečenicom koja precizira njeno značenje: – *Ce que j'ai vu m'a suffi (ce = le spectacle...).* **Ono što sam vidio bilo mi je dovoljno.** (**Ono = predstava.**)

Pokazne zamjenice celui, ceux, celle, celles

Ove zamjenice po općem pravilu prate zavisna relativna ili odnosna rečenica ili neka imenska grupa koja je dopuna imenici: - *Parmi tous les costumes de Pierre, je n'aime pas tellement celui qu'il a acheté en Italie.* (Među svim Pjerovim odijelima ne dopada mi se baš toliko ono koje je kupio u Italiji.). – *Comme je n'avais pas de perceuse, j'ai emprunté celle de mon voisin.* (Kako nisam imao bušilice posudio sam ovu od svog komšije.).

Zamjenice *celui* i *celle* mogu predstavljati neživo kao u prethodnim primjerima ili živo u sljedećem primjeru: - *Cette enfant n'est pas celle que j'ai vue hier.* (To žensko dijete nije ono koje sam jučer vidio.); *celui* i *celle* praćeni relativnom zamjenicom mogu označavati bilo koga odnosno *toute personne qui*: - *Celui qui n'a jamais eu faim ne peut pas comprendre.* (Onaj koji nikada nije bio gladan ne može shvatiti.).

Pokazne zamjenice ceci, cela, ça

Ove zamjenice mogu predstavljati imenicu (često neživu): - *L'hypocrisie, je déteste ça.* (Licemjerstvo, to mrzim.); ove zamjenice mogu čak predstavljati infinitiv: - *Dormir, j'adore ça.* (Spavanje, to obožavam.). Ove zamjenice mogu također zamijeniti cijelu rečenicu: - *Marie est en retard, cela m'inquiète.* (Marie kasni, to me zabrinjava.). *Ceci* se vrlo malo koristi u aktuelnom jeziku: preferira se oblik *cela* i još češće *ça*. Treba napomenuti da se *ça* ponekad upotrebljava u kolokvijalnom registru da označi lica; najčešće ima pežorativni smisao: - *Les jeunes, ça ne fait attention à rien.* (Mladi, to ne obraća pažnju ni na šta.).⁵⁰ N. B. Ove zamjenice u francuskom i bosanskom jeziku imaju vrijednost srednjeg roda. Pokazne zamjenice i u jednom i u drugom jeziku pripadaju kategoriji pridjevskih zamjenica po funkciji i s obilježjem lica po znančenju.

⁴⁹ Maalof, Amin, *Les identités meurtrières*, Editions Grasset & Fasquelle, Paris, 1998., p. 12.

⁵⁰ Bescherelle 3, *La grammaire pour tous*, Hatier, Paris, 1990., pp. 231., / 232.

Pokazne zamjenice *celui-ci, celui-là, celle-ci, celle-là*

One zamjenjuju imenske grupe čija imenica označava živo i neživo: - *De tous ces tableaux, c'est celui-ci que je préfère.* (Od svih ovih slikâ ova mi je najdraža.). – *Si vous cherchez un chien d'appartement, prenez celui-ci.* (Ako tražite jednoga psa za stan uzmite ovoga!). *Celui-ci* obično označava biće ili neki blizak predmet koji se može vidjeti ili o kojem se upravo govorilo. *Celui-là* upućuje na lice ili na neki predmet koji je više udaljen i koji nije prisutan odnosno nije tu ili o kojem se govorilo prije izvjesno dužeg vremena. Ta distinkcija, zapravo, ima tendenciju da iščezne; *celui-là* se ponekad više upotrebljava u obliku *çui-la*: *Ah! çui-la, quel menteur!* (Ah, ovaj tu! Kakav lažov!). *Ci* i *là* su arhaični oblici priloga za mjesto.⁵¹ U bosanskom jeziku se također ove zamjenice podudaraju u određivanju prisustva, blizine i udaljenosti lica i stvari.

Odnosne ili relativne zamjenice (*les pronoms relatifs*)

Odnosne ili relativne zamjenice nazvane još i vezivnim (fr. *conjonctifs*) služe za upućivanje, za spajanje na imenicu ili zamjenicu koje predstavljaju zavisnu rečenicu zvanu relativnom koja objašnjava ili određuje tu imenicu ili zamjenicu: - *Un loup survient à jeun QUI cherchait aventure.* (Iznenada se pojavio vuk praznog stomaka koji je tražio avanturu.). – *La maison QUE tu as achetée est magnifique.* (Kuća koju si kupio je veličanstvena). Imenica ili zamjenica koju predstavlja ili zastupa odnosna zamjenica zove se *antecedens* što je posuđenica iz skolastičkog latinskog i znači onaj koji stupa, ide naprijed. Odnosne zamjenice se predstavljaju u prostim i složenim oblicima.⁵² U bosanskom jeziku one se predstavljaju samo u prostim oblicima.

PROSTI OBLICI	SLOŽENI OBLICI	
Qui	JEDNINA (muški i ženski rod):	MNOŽINA (muški i ženski rod):
Que, Quoi	<i>Lequel; Laquelle</i>	<i>Lesquels; Lesquelles</i>
Dont	<i>Duquel; De laquelle</i>	<i>Desquels; Desquelles</i>
Où	<i>Auquel; À laquelle</i>	<i>Auxquels; Auxquelles</i>

⁵¹ Bescherelle 3, *La grammaire pour tous*, Hatier, Paris, 1990., p. 233.

⁵² Grevisse, Maurice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 453.

Relativna zamjenica uvijek uzima rod, broj i lice svog antecedensa: - *Le repos AUQUEL j'aspire* (3. lice jednine muškog roda; **Odmor za kojim čeznem.**). – *Moi QUI vous parle* (1. lice jednine; **Ja koji vam govorim.**). – *Vous QUE j'ai secourus*. (2. lice množine muškog roda; **Vi koje sam spasio.**). – *Ce à QUOI vous pensez* (3. lice jednine srednjeg roda; **To na šta mislite.**).⁵³

Antecedens relativne zamjenice može biti:

1. Imenica: - *Le LIVRE que je t'ai prêté.* (**Knjiga koju sam ti posudio.**). - *Votre AMI est là qui attend.* (**Vaš prijatelj koji čeka je tu.**).
2. Zamjenica (lična, priloška, prisvojna, pokazna, upitna, neodređena): - *MOI, qui, grâce aux dieux, de courage me pique...* (**Ja koji, zahvaljujući bogovima, sebe hrabrošću podstičem...**). – *Il EN est qui le font. Nous avons tous nos peines: LES VÔTRES, qui sont légers...* (**Ima onih koji to rade. Svi mi imamo svoje muke: vaše koje su lakše...**). – *CELUI qui règne dans les cieux.* (**Onaj koji vlada na nebesima.**). – *QU'ai-je dit qui doive vous émouvoir?* (**Šta sam to rekao ja koji bih vas trebao ganuti?**). – *TEL qui rit vendredi, dimanche pleurera.* (**Neko ko se smije u petak u nedjelju će plakati.**).
3. Brojni ili kvantitativni izraz koji je uzet tj. smatran kao nominalan tj. imenski: - *Vous êtes DEUX, BEAUCOUP, PLUSIEURS qui disputez ce poste.* (Vas je **dvoje, mnogo, nekoliko koji se borite za ovu poziciju.**). – *Nous sommes, Dieu merci, QUELQUES-UNS qui sacrifieraient sans marchander leur peau.* (**Mi smo, Bogu hvala, nekolicina onih koji bi se žrtvovali a da ne prodaju svoju kožu.**).
4. Pridjev ili jedan participski pridjev (i jedan i drugi supstantivizirani tj. poimeničeni), kada je relativna zamjenica atribut: *ÉCHAUFFÉ d'ailleurs que j'étais...* (**Zagrijan, što sam uostalom i bio...**). – *INQUIETS et AGITÉS que nous sommes.* (**Zabrinuti i uznemireni što i jesmo.**).
5. Prilog, ali samo sa relativnim prilogom où: - *ICI où vous êtes.* (**Ovdje gdje ste.**). – *Je l'ai laissé LÀ où vous l'avez rencontré.* (**Ostavio sam ga tamo gdje ste ga sreli.**).⁵⁴

⁵³ Grevisse, Maurice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 454.

⁵⁴ Ibid., p. 455.

6. Rečenica: ta rečenica mora biti naviještena ispred relativne zamjenice nekom zamjenicom srednjeg roda ili jednom općenitom imenicom kao *chose, fait*, itd.: - FRANÇOISE, EN MANGEANT, BUT DU VIN, *ce qu'elle ne faisait pas d'ordinaire*. (**Dok je jela Françoise je popila vina što obično nije radila.**). – *Puis il me pria de DONNER MON ADRESSE, ce que je fis*. (**Zatim me je on zamolio da dâm svoju adresu što sam i učinila.**). – *Il se leva et, chose qu'il n'avait pas faite depuis longtemps, IL ALLA L'EMBRASSER*. (**Ustao je i, nešto što već dugo vremena nije uradio, krenuo je da ju poljubi.**).⁵⁵

Relativna zamjenica *qui*

Relativna zamjenica *qui* se upotrebljava kao subjekat ili kao dopuna. *Qui*, subjekat može se primijeniti na osobe ili na stvari: - *L'homme QUI travaille*. (**Čovjek koji radi.**). – *Les discours QUI charment*. (**Govori koji šarmiraju.**). – *Vraie image de ceux QUI profanent l'asile QUI les a conservés*. (**Prava slika onih koji oskrnavljuju azil koji ih je sačuvao.**).⁵⁶ – *C'est justement cela qui caractérise l'identité de chacun: complexe, irremplaçable, ne se confondant avec aucune autre.*⁵⁷ (**Upravo je to što karakterizira identitet svakog čovjeka: složen, nezamjenjiv, koji se ne mijša ni sa jednim drugim identitetom.**).

Relativna zamjenica *que*

Relativna zamjenica *que* se primjenjuje na lica ili na stvari i može biti subjekat, atribut ili dopuna: također može imati vrijednost relativnog priloga i ponekad se upotrebljava na apsolutan način. Relativna zamjenica *que* je najčešće direktni objekat: - *L'enfant QUE le Seigneur aime*. (**Dijete koje Gospod voli.**). – *Et chacun croit fort aisément ce QU' il craint et ce QU'il désire*. (**I svako vrlo lahko vjeruje u ono čega se plaši i u ono što želi.**).⁵⁸ – *Tous ceux que le monde arabe fascine, séduit, horrifie ou intrigue ne peuvent que se poser, de temps à autre, un certain nombre de questions.*⁵⁹ (**Svi oni koje arapski svijet fascinira, zavodi, užasava ili intrigira mogu samo, s vremena na vrijeme, sebi postaviti određen broj pitanja.**).

⁵⁵ Grevisse, Maurice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 455.

⁵⁶ Ibid., p. 456.

⁵⁷ Maalouf, Amin, *Les identités meurtrières*, Editions Grasset & Fasquelle, Paris, 1998., p. 30.

⁵⁸ Grevisse, Maurice, *Le bon usage*, pp.458., 459. & 469.

⁵⁹ Maalouf, Amin. *Les identités meurtrières*, p. 65.

Relativna zamjenica *quoi*

Relativna zamjenica *quoi*, tonski odnosno naglašeni oblik od *que*, može se samo primijeniti na stvari; upotrebljava se jedino kao dopuna prijedloga. Obično se odnosi kao srednji rod na neku riječ nejasnog, neodređenog, značenja kao *ce*, *rien*, *chose*, *point*, ili na implicitni antecedens (npr. *ce* ili *chose*), ili na neku prrthodno ili ranije iznesenu ideju: - *Il arrive très rarement qu'ils renoncent dans un moment à ce à QUOI ils ont réfléchi pendant toute leur vie.* (Dešava se vrlo rijetko da u jednom trenutku odustanu od onoga o čemu su mislili cijelog života.). – *Ce sont des choses à QUOI vous ne prenez pas garde.* (Ovo su stvari na koje ne obraćate pažnju.). – *Il n'y a rien sur QUOI l'on ait tant disputé.* (Ne postoji ništa oko čega smo se toliko raspravljali.).⁶⁰

Relativna zamjenica *lequel*

Relativna zamjenica *lequel* može se primijeniti na lica ili na stvari i upotrebljava se kao subjekt ili kao prijedložna dopuna (*auquel*, *duquel*, *sur lequel*, *pour lequel*, itd.). Kao subjekat *lequel* pripada naročito pisanom jeziku; često se koristi da bi se izbjegla dvosmislenost i ponavljanje: - *Il semble que la logique est l'art de convaincre de quelque vérité; et l'éloquence don de l'âme, LEQUEL nous rend maîtres du coeur et de l'esprit des autres.* (Čini se da je logika umijeće uvjeravanja u neku istinu, a rječitost dar duše koji nas čini gospodarima srca i duha drugih.). – *Il y a une édition de ce livre LAQUELLE se vend fort bon marché.* (Postoji jedno izdanje ove knjige koje se prodaje vrlo jeftino.).⁶¹ *Lequel* se učestalo koristi čak u govornom jeziku kao prijedložna dopuna i najčešće se odnosi na ime neke stvari ili bića: - *La patrie, POUR LAQUELLE chacun doit se sacrifier, exige ce nouveau sacrifice.* (Domovina za koju se svako mora žrtvovati zahtijeva tu novu žrtvu). – *Un homme DANS LEQUEL je crois voir plusieurs Marius.* (Čovjek u kojem mislim da vidim nekoliko Mariusa.). – *Cette religion DANS LAQUELLE j'avais été élevé.* (Ova religija u kojoj sam bio odgajan.). – *Une retraite APRÈS LAQUELLE je soupire.* (Penzija poslije koje uzdišem.).⁶² N. B. Odnosne zamjenice u francuskom i bosanskom jeziku pripadaju kategoriji pridjevskih zamjenica po funkciji. U bosanskom jeziku su jednako zastupljene u pisanoj formi i u govoru jer postoje samo prosti oblici tako da se ne pravi nikakva distinkcija.

⁶⁰ Grevisse, Maurice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 462.

⁶¹ Ibid., p. 464.

⁶² Ibid., p. 465.

Relativna zamjenica *dont*

Dont, koja je prvobitno označavala porijeklo, mjesto polaska (latinski *de unde*, *odakle*), danas označava, kao ekvivalent dopune uvedene prijedlogom *de*, prisvajanje, uzrok, način, materiju; može predstavljati lica ili stvari: - *Dieu, DONT nous admirons les oeuvres.* (**Bog čijim se djelima divimo.**). - *L'homme DONT les biens ont été vendus.* (**Čovjek čija su dobra bila prodana.**). - *La maladie DONT il est mort.* (**Bolest od koje je umro.**).⁶³ *Dont* može biti dopuna subjekta, glagola, atributa ili direktnog objekta: - *Vous voyez ici les romans DONT les auteurs (les auteurs desquels) sont des espèces de poètes.* (**Ovdje vidite romane čiji su autori vrsni pjesnici.**). - *Toutes les liqueurs DONT il a bu (desquels il a bu).* (**Svi likeri od kojih je popio.**). - *Une catastrophe DONT nous sommes nous-mêmes les victims (les victimes de laquelle).* (**Katastrofa čije smo žrtve i mi sâmi.**).⁶⁴ *Dont* ne može, u principu, zavisiti od dopune koja je uvedena prijedlogom. Umjesto *Les traités DONT il se repose sur la foi ;le prochain DONT le calomniateur nuit à la réputation*, reći ćemo: *Les traités sur la foi DESQUELS il se repose ; le prochain à la réputation DE QUI (OU DUQUEL) le calomniateur nuit.* (**Ugovori na čiju se vjeru oslanja; bližnji čijem ugledu klevetnik šteti.**).⁶⁵ Bosanski jezik nema svoj ekvivalent ove zamjenice. Uglavnom odgovara prisvojnomo obliku *čiji*, *od koga*, partitivnom genitivu, itd.

Relativna zamjenica *où*

Où, relativni prilog, može se samo primijeniti na stvari. Upotrebljava se, bilo da mu prethodi ili ne prijedlog *de*, *par*, *jusque* (rijetko *sur*, *pour* ili *vers*), umjesto *auquel*, *dans lequel*, itd. i služi za označavanje mjesta, vremena, situacije: - *La ville OÙ vous habitez.* (**Grad u kojem / gdje živite.**). - *Le pays d'OÙ vous venez.* (**Zemlja iz koje / odakle dolazite.**). - *Le chemin par OÙ il est passé.* (**Put kojim je prošao.**). - *Le passage jusqu'OÙ il faut lire.* (**Odlomak do kojeg treba pročitati.**). - *Dans l'état OÙ vous êtes.* (**U stanju u kojem se nalazite.**). - *Le temps OÙ nous sommes.* (**Vrijeme u kojem živimo.**).⁶⁶ Ova zamjenica odgovara prilogu *gdje* u bosanskom jeziku i relativnim zamjenicama kojima se skupa s prijedlozima izražava priloška odredba za mjesto i vrijeme.

⁶³ Grevisse, Maurice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 466.

⁶⁴ Ibid., p. 467.

⁶⁵ Ibid., p. 469.

⁶⁶ Ibid., p. 473.

Mjesto relativne zamjenice

Jasnoća općenito nalaže da se relativna zamjenica smiješta odmah poslije svog antecedensa kada je to moguće: - *Il y a dans la vie des MAUX QU' il faut supporter avec patience.* (U životu ima zālâ koje treba strpljivo podnositi.).⁶⁷

Upitne zamjenice (*les pronoms interrogatifs*)

Varira u zavisnosti od toga da li se pitanje odnosi na osobu, na životinju ili na objekat. S druge strane, zavisi od funkcije koju zauzima upitna zamjenica u rečenici. Razlikuju se prosti oblici (*qui, que, quoi*) i složeni oblici (*est-ce qui, est-ce que...*). N. B. Za razliku od francuskog koji ima proste i složene oblike, bosanski jezik ima samo proste oblike dok se u funkciji koju obavljaju u rečenici, po značenju i smislu podudaraju. Po funkciji pridaju imeničkim i imeničnim zamjenicama, a po značenju zamjenicama bez obilježja lica.

<i>Prosti oblici upitnih zamjenica</i>	Lica (osobe)	Stvari, predmeti (objekti)
Subjekat	<i>qui</i>	
Direktni objekat	<i>qui</i>	<i>que</i>
Indirektni objekat	<i>à, de qui</i>	<i>à, de quoi</i>
Dopuna okolnosti	<i>prijedlog + qui</i>	<i>prijedlog + quoi</i>

- *Qui a donc cassé ce vase? – Paul.* (Ko je razbio ovu vaz? – Paul.). – *Qui*, subjekat; *Paul*, lice.
- *Qui avez-vous vu? – La directrice.* (Koga ste vidjeli? – Direktoricu.). – *Qui*, direktni objekat; *La directrice*, lice, osoba.
- *Qu'avez-vous vu? – Un accident.* (Šta ste vidjeli? – Nesreću.). – *Qu'*, direktni objekat; *un accident*, stvar, pojava, događaj.⁶⁸

⁶⁷Grevisse, Maurice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 474.

⁶⁸Bescherelle 3, *La grammaire pour tous*, Hatier, Paris, 1990., pp. 235./ 236.

- À qui avez-vous parlé? – Au boulanger. (**Kome ste govorili?** – **Pekaru.**). – *À qui*, indirektni objekat; *Au boulanger*, lice, osoba.

- De quoi avez-vous parlé? – De son travail. (**O čemu ste razgovarali?** – **O njegovom / njenom poslu.**). – *De quoi*, indirektni objekat; *De son travail*, stvar, pojava.

- Avec qui as-tu dansé? – Avec Jacqueline. (**S kim si plesao?** – **Sa Jacqueline.**). – *Avec qui*, priloška odredba; *Avec Jacqueline*, lice, osoba.

- Avec quoi as-tu cassé les noix? – Avec une pierre. (**Čime si razbio orahe?** – **Kamenom.**). – *Avec quoi*, priloška odredba; *Avec une pierre*, predmet, stvar.

Relativna zamjenica *qui* se upotrebljava za postavljanje pitanja vezano za ljudsko biće (ponekad i za životinju). Kakva god bila funkcija koju obavlja, kombinira se sa svim prijedlozima (*à, de, pour, sur, sans, avec*, itd.). *Que* i *quoi* se upotrebljavaju kada se pitanje odnosi na stvari, predmete (ponekad i na životinje). *Que* se upotrebljava bez prijedloga a *quoi* se uvijek upotrebljava s prijedlogom. *Que* se ne može upotrebljavati u funkciji subjekta; u tom će se slučaju pribjegavati upotrebi složenog oblika *qu'est-ce qui*.⁶⁹

<i>Složeni oblici upitnih zamjenica</i>	Lica (osobe)	Stvari, predmeti (objekti)
Subjekat	<i>qui est-ce qui</i>	<i>qu'est-ce qui</i>
Direktni objekat	<i>qui est-ce que</i>	<i>qu'est-ce que</i>
Indirektni objekat	<i>à, de qui est-ce que</i>	<i>à, de quoi est-ce que</i>
Dopuna okolnosti	<i>prijedlog + qui est-ce que</i>	<i>prijedlog + quoi est-ce que</i>

- Qui est-ce qui est passé? – Le plombier. (**Ko je prošao?** – **Vodoinstalater.**). – *Qui est-ce qui*, subjekat; *Le plombier*, lice, osoba.

⁶⁹ Bescherelle 3, *La grammaire pour tous*, Hatier, Paris, 1990., pp. 236. / 237.

- *Qu'est-ce qui ne va pas?* – *Un fil débranché.* (*Šta nije u redu?* – *Isključena žica.*). – *Qu'est-ce qui*, subjekat; *Un fil débranché*, predmet, stvar.

- *Qui est-ce que tu viens de saluer?* – *Le maire.* (*Koga si upravo pozdravio?* – *Gradonačelnika.*).
– *Qu'est-ce que*, direktni objekat; *Le maire*, lice, osoba.

- *Qu'est-ce que tu nous racontes?* – *Rien de neuf.* (*Šta nam pričaš?* – *Ništa novo.*). – *Qu'est-ce que*, direktni objekat; *Rien de neuf*, stvar, pojava.

- *À qui est-ce que tu penses?* – *À mon père.* (*Na koga misliš?* – *Na svog oca.*). – *À qui est-ce que*, indirektni objekat; *À mon père*, lice, osoba.

- *À quoi est-ce que tu penses?* – *À mes vacances.* (*Na šta misliš?* – *Na svoj raspust.*). – *À quoi est-ce que*, indirektni objekat; *À mes vacances*, pojava, stvar.

- *Avec qui est-ce que tu sors?* – *Avec mon frère.* (*S kim izlaziš?* – *Sa svojim bratom.*). – *Avec qui est-ce que*, priloška odredba; *Avec mon frère*, lice, osoba.

- *En quoi est-ce que tu es venu?* – *En bus.* (*Čime si došao?* – *Autobusom.*). – *En quoi est-ce que*, priloška odredba; *En bus*, predmet, stvar.⁷⁰

Kada se pitanje odnosi na lica odnosno osobe uvijek je oblik *qui est-ce* taj koji se koristi. Ovaj oblik je praćen zamjenicom *qui* u funkciji subjekta, a zamjenicom *que* u drugim funkcijama. Nasuprot tome, kada se pitanje odnosi na predmete uvijek se nalazi oblik *qu'est-ce* ili *quoi est-ce* poslije prijedloga. U funkciji subjekta dodaje se *qui*; u funkciji dopune koristi se *que*.⁷¹

U indirektnom pitanju ne trebaju se koristiti složeni oblici upitnih zamjenicâ; umjesto *qui est-ce qui* treba koristiti *ce qui*; umjesto *qu'est-ce que* treba koristiti *ce que*: - *Dis-moi ce qui s'est passé.* * *Dis-moi qu'est-ce qui s'est passé.* (*Reci mi šta se dogodilo?!).* – *Dis-moi qui est venu.* * *Dis-moi qui est-ce qui est venu.* (*Reci mi ko je došao?!).* – *Je ne sais pas ce que vous voulez.* * *Je ne sais pas qu'est-ce que vous voulez.* (*Ne znam šta želite?!).* – *Je ne me rappelle plus qui j'ai vu.* * *Je ne me rappelle qui est-ce que j'ai vu.* (*Ne sjećam se više koga sam vidio?!).*⁷²

⁷⁰ Bescherelle 3, *La grammaire pour tous*, Hatier, Paris, 1990., p. 237.

⁷¹ Ibid., p. 238.

⁷² Ibid.

Upitna zamjenica *lequel*

Upitna zamjenica *lequel* varira u rodu i u broju i biva uvijek, barem implicitno, određena partitivnom ili totalnom dopunom. Odnosi se na lica odnosno osobe i stvari i može ispunjavati sljedeće funkcije kako u indirektnom pitanju tako i u direktnom: **1.** Subjekat: - *De ton coeur ou de toi LEQUEL est le poète? (Iz tvog srca ili iz tebe, koji je pjesnik?). – Parmi ces étoffes, voyez LAQUELLE vous plairait le plus. (Među ovim tkaninama pogledajte koja bi vam se najviše dopala?!).* – *LEQUEL faut-il? (Koji (ti) treba?).* **2.** Atribut: - *LEQUEL es-tu? (Koji si ti?). – Dis-moi LEQUEL tu-es? (Reci mi koji si ti?!).* **3.** Objekat (direktni i indirektni): - *LAQUELLE de ces étoffes chois-tu? (Koji od ovih tkaninâ biraš?). – Dis-moi LAQUELLE tu chois-tu? (Reci mi koju biraš?!).* – *AUQUEL donner ta préférence? (Koji ti je draži?).* **4.** Prijedložna dopuna: - *DUQUEL de ces auteurs avez-vous lu les oeuvres? (Koja od djela ste čitali od ovih autorâ?). – PAR LEQUEL commencerons-nous? (S kojim ćemo početi?). – Je ne sais SUR LEQUEL des deux il faut compter. (Ne znam na koga od njih dvojice da računam.). – Ces propositions sont honnêtes; on se demande CONTRE LAQUELLE vous vous élèveriez. (Ovi prijedlozi su poštteni; pitamo se protiv kojeg ćete se pobuniti).*⁷³

Neodređene zamjenice (*les pronoms indéfinis*)

Neodređene zamjenice služe za označavanje na neodređen način lica ili stvari od kojih su ideja, predodžba i poimanje izraženi prije ili poslije njih: - *Il est deux routes dans la vie, L'UNE est bornée, et L'AUTRE immense. (Postoje dva puta u životu, jedan je ograničen a drugi je neizmjeran.). – AUCUNE de ces explications ne le satisfait. (Nijedno ga od tih objašnjenja ne zadovoljava.). – Chez PLUSIEURS, savant et pédant sont synonymes. (Kod njih nekoliko učenjak i nadriučjenjak su sinonimi.). – Mais à grands pas vers vous je vois QUELQU'UN marcher. (Ali vidim da se neko kreće ka vama krupnim koracima.). – RIEN n'est plus commun que ce nom, RIEN n'est plus rare que la chose. (Ništa nije običnije od ovog imena, ništa nije rjeđe od ove stvari.). – ON n'aime point à louer et ON ne loue jamais PERSONNE sans intérêt. (Ne volimo uopšte iznajmljivati i nikada nikoga ne iznajmljujemo bez kamate.).*⁷⁴

⁷³ Grevisse, Maurice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 481./482.

⁷⁴ Ibid., p. 482.

Oblici neodređenih zamjenica⁷⁵

JEDNINA		MNOŽINA
Muški i ženski rod	Srednji rod	Muški i ženski rod
<p>aucune aucune</p> <p style="text-align: center;"><i>autre</i></p> <p>(stoji uz član ili determinant)</p> <p>autrui</p> <p>chacun chacune</p> <p>je ne sais qui</p> <p>le même la même</p> <p>n'importe qui</p> <p>nul nulle (rijetko)</p> <p style="text-align: center;"><i>on</i></p> <p>pas un pas une</p> <p style="text-align: center;"><i>personne</i></p> <p>plus d'un plus d'une</p> <p>quelqu'un quelqu'une</p> <p style="text-align: center;"><i>quiconque</i></p> <p>qui que</p> <p>tel telle</p> <p>l'un l'une</p>	<p>autre chose</p> <p>grand-chose</p> <p>peu de chose</p> <p>je ne sais quoi</p> <p>le même</p> <p>n'importe quoi</p> <p>quelque chose</p> <p>quoi que</p> <p>rien</p> <p>tout</p>	<p>(d)' aucuns</p> <p style="text-align: center;"><i>autres</i></p> <p>(stoji uz član ili determinant)</p> <p>certains certaines</p> <p>les mêmes</p> <p>nuls (rijetko) nulles (rijetko)</p> <p style="text-align: center;"><i>plusieurs</i></p> <p>quelques-uns quelques-unes</p> <p>tels telles</p> <p>les uns / tous les unes / toutes</p>

N. B. - Neki prilozi za količinu kao što su npr.: *assez, beaucoup, combien, peu, trop*, itd., upotrebljavani na apsolutan način, mogu biti klasificirani kao **neodređene** zamjenice budući da označavaju neodređenu količinu bića ili stvari: - COMBIEN *ont disparu!* (**Koliko ih je nestalo!**).

⁷⁵ Grevisse, Maurice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 484.

- BEAUCOUP par un long âge ont appris que le malheur succède au bonheur plus doux : PEU savent comme vous s'appliquer ce remède. (**Mnogi** su već odavno naučili da iza nesreće dolazi slađa sreća; **malo njih** poput vas znaju primijeniti ovaj lijek.). – *Quiconque ne voit GUÈRE n'a GUÈRE à dire aussi.* (Svako ko vidi **malo**, također ima **malo** šta da kaže.). – *Qui TROP embrasse mal étreint.* (**Ko previše** ljubi taj loše grli.).⁷⁶

Neodređena zamjenica *aucun*

U skladu sa svojom etimologijom neodređena zamjenica *aucun* izvorno je sve do 17. vijeka označavala *quelque, quelqu'un* (neko). Proizilazi iz petpostavljenog oblika u narodnom latinskom *alicunus* (neko), sastavljenog od korijenske osnove *aliquis* i od *unus*. Njena vrijednost je u potpunosti pozitivna što se dobro vidi u izrazima s oblicima *aucuns* (zastarjelo) *d'aucuns* označavajući *quelques-uns* ili *certains* (neki): - AUCUNS, D'AUCUNS *croiront.* (**Neki će** povjerovati.). – *Si parmi vous, pourtant, D'AUCUNES le comprenaient différemment, ma foi tant pis, voilà comment nous nous aimâmes pour des prunes.* (**Ako bi to neki** među vama ipak drugačije shvatili, vjere mi, utoliko gore po vas, evo kako se zavoljesmo uzalud.). – *Je m'engageai, sous l'espoir d'un salaire, à travailler à son hebdomadaire qu'AUCUNS nommaient alors patibulaire.* (Obavezao sam se, u nadi da ću dobiti platu, da radim u njegovom nedjeljnom listu koji su **neki** tada nazivali zlokobnim.). Neodređena zamjenica *aucun* najčešće je praćena negacijom *ne*: tako je kontaminacijom i dobila svoju negativnu vrijednost od zamjenice *nul*: - AUCUN *de nous NE serait téméraire.* (**Niko od nas ne** bi bio neustrašiv.).⁷⁷

Neodređena zamjenica *nul*

Premda sâma po sebi ima negativan smisao (lat. *nullus*, od *ne* + *ullus*), *nul*, analogijom prema *aucun*, uvijek se konstruiše s jednom negacijom (*ne* ili *sans que*). Izražava negativnu ideju koja je jača nego kod zamjenicâ *personne* i *aucune* (*niko*). Pripada književnom jeziku; u govornom jeziku zamjenjuje je skoro uvijek zamjenica *personne*. Nalazi se skoro uvijek u jednini i u rečenici samo obavlja ulogu subjekta: - NUL *ne sait votre sort.* (**Niko ne zna** vašu sudbinu.).⁷⁸

⁷⁶ Grevisse, Maurice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 484.

⁷⁷ Ibid., p. 485.

⁷⁸ Ibid, p. 486. / 487.

Neodređena zamjenica *pas un*

Pas un također osobito jakim prenosom ideju. Najčešće ju prati *ne*; ponekad, u poredbenim rečenicama, ova partikula nije izražena: – PAS UN *ne recula*. (*Nijedan nije odustao*). – *Il est aussi habile que PAS UN*. (*Vješt je kao niko*).⁷⁹

Neodređena zamjenica *autrui*

Autrui (stari padež direktnog objekta) nalazi se samo u književnom jeziku (u savremenom govornom jeziku kaže se *un autre, les autres*); općenito se upotrebljava kao prijedložna dopuna: - *Dans le bonheur d'AUTRUI je cherche mon bonheur*. (*U sreći drugoga tražim svoju sreću*). – *Ne fais pas à AUTRUI ce que tu ne voudrais pas qu'on te fit*. (*Ne čini drugome ono što ne bi htio da se tebi čini*). – *Il ne faut pas désirer le bien d'AUTRUI*. (*Ne treba željeti dobro drugoga*).⁸⁰

Neodređena zamjenica *certain*

Množina *certain* upotrebljava se imenički ili zamjениčki kao subjekat muškog roda: - CERTAINS *se figurent et prétendent que l'esprit humain est illimité*. (*Neki zamišljaju i tvrde da je ljudski um neograničen*). – CERTAINS *m'ont reproché, par la suite, ma conduite envers Ariane*. (*Neki su mi poslije zamjericili zbog mog ponašanja prema Arijani*).⁸¹

Neodređena zamjenica *chacun*

Ova neodređena zamjenica nema množine. Upotrebljava se da označi svaku osobu, svaku stvar o kojoj je riječ u totalitetu odnosno u cjelini. U tom slučaju je u odnosu sa imenicom ili zamjenicom koja je izražena prije ili poslije nje i s kojom se slaže u rodu: - *Logez ces voyageurs CHACUN à part*. (*Ove putnike smjestite, svakog zasebno!*). – *CHACUNE d'elles a refusé*. (*Svaka od njih je odbila*). *Chacun* se upotrebljava nominalno tj. imenski da označi svu tj. cijelu osobu bez razlike, svakoga, i, u toj prihvatljivosti, uvijek je muškog roda: - *CHACUN pense à soi*. (*Svako misli na sebe*). – *CHACUN se trompe ici-bas*. (*Ovdje nije svako u pravu*).⁸²

⁷⁹ Grevisse, Maurice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 487.

⁸⁰ Ibid., p. 488.

⁸¹ Ibid., p. 489.

⁸² Ibid., p. 490.

Neodređena zamjenica *on*

On, stari padež subjekta od imenice *homme*⁸³, ova zamjenica je malo po malo dobijala neodređeno značenje. Po pravilu je u trećem licu jednine i upotrebljava se samo kao subjekat. Općenito služi da označi jedno ili više licâ: - *On pourrait discuter longtemps de la validité d'une telle théorie, dont j'ai rendu compte, d'ailleurs, très schématiquement.*⁸⁴ (Moglo bi se dugo raspravljati o valjanosti takve teorije, o kojoj sam, štaviše, dao vrlo shematski prikaz.). – *ON a souvent besoin d'un plus petit que soi.* (Često **nam** je potreban neko manji od nas sâmih.).⁸⁵

On ponekad označava jedno ili više tačno određenih licâ i tako dobija vrijednost ličnih zamjenicâ *je, tu, nous, vous, il(s), elle(s)*. Tada ispoljava skromnost, diskreciju, ironiju, prezir, ponos, gordost, prigovor, zamjerku, itd.: - *Vous ne méritez pas l'amour qu'ON (= je) a pour vous.* (Vi ne zaslužujete ljubav koju imam prema vama.). – *Et puis, ON (= je) est bourgeois de Gend.* (A potom sam buržuj Genta.). – *A-t-ON (= tu) été sage, mon enfant?* (Jesi li bio poslušan, dijete moje?). – *Un couplet qu'ON (= vous) s'en va chantant efface-t-il la trace altière du pied de nos chevaux marqué dans votre sang?* (Da li stih koji pjevate odlazeći briše oholi trag stope naših konjâ obilježene u vašoj krvi?). – *Commandez qu'ON (= elle, c'est-à-dire Junie) vous aime et vous serez aimé.* (Zapovijedite da vas (ona tj. Žini) voli i bićete voljen.).⁸⁶

Kada okolnosti precizno označavaju da je riječ o ženi, atribut od *on* se silepsom⁸⁷ stavlja u ženski rod: - *On n'est pas toujours jeune et BELLE.* (Nismo uvijek mlade i lijepe.). – *Quelque SPIRITUELLE qu'on puisse être.* (Koliko god neka *produhovljenaa* bila...). – *On se plaît toute SEULE en une forêt.* (Uživamo sasvim sâme u šumi.). – *Eh bien! Petite, est-on toujours FÂCHÉE ?* (Pa dobro! Malena, jesi li uvijek *ljuta*?).⁸⁸

⁸³ Latinski *homo*, čovjek, dao je padežu subjekta oblik *heum* koji je potom nestao pred *homme*. Zamjenica *on* predstavlja latinski nominativ imenice *homo* koja se razvila u netonskoj tj. nenaglašenoj poziciji.

⁸⁴ Maalouf, Amin, *Les identités meurtrières*, Editions Grasset & Fasquelle, Paris, 1998., p. 123.

⁸⁵ Grevisse, Maurice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 491.

⁸⁶ Ibid., p. 492.

⁸⁷ **Silepsa**, podvrsta zeugme u kojoj se riječ odnosi na više riječi, ali se samo s jednom slaže u rodu, broju i padežu ili pak s drugom ima drugačije značenje. Npr.: *Izgubio je novčanik i živce*. Silepsa se zna koristiti i za konstrukcije u kojima predikat jednog subjekta pripada većem broju subjekata, npr.: *Sijevaju munje i gromovi*.

⁸⁸ Grevisse, Maurice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 492.

Kada okolnosti jasno naznačuju da se radi o nekoliko osobâ, atribut, apozicija koji se odnose na zamjenicu **on** stavljaju se u množinu silepsom; glagol ipak ostaje u jednini: - *On était resté bons CAMARADES. (Ostali smo dobri drugovi.). – On n'est pas des ESCLAVES pour endurer de si mauvais traitements. (Nismo robovi da bismo trpjeli tako loše postupanje.).*⁸⁹

Ova zamjenica u francuskom jeziku nema svoju stabilnu i konstantnu odrednicu u značenju i određivanju lica u funkciji subjekta i budući da u bosanskom jeziku nema svoj ekvivalent ili parnjak stvara poteškoće u prijevodu i adekvatnom transferu poruke, ideje i smislene rečenice kao cjeline; međutim, ako se uzme u obzir detaljna analiza svakog dijela rečenice i kontekst onda se može na izvjestan način postići željeni efekat.

Neodređena zamjenica *personne*

Personne, najprije ekskluzivno upotrebljavana kao imenica ženskog roda, u skladu sa svojom etimologijom⁹⁰, mogla je potom (po)služiti nominalno tj. kao imenica, a u muškom rodu jednine u značenju *quelqu'un* (neko), *qui que ce soit* (bilo ko da je, ko god to bio). Zamjenicu *personne* najčešće prati **ne**; tako je kontaminacijom uzela negativnu vrijednost od **nul** (ili od latinskog **nemo** što znači *niko*): - PERSONNE NE sera assez hardi pour le faire. (*Niko neće biti dovoljno hrabar da to uradi.*). – Non, l'avenir N'est à PERSONNE. (*Ne, budućnost ne pripada nikome.*)⁹¹

Autre chose. Grand-chose. Quelque chose. Peu de choses.

Chose se kombinira s *autre, grand, quelque, peu de* kako bi formirala zamjenice srednjeg roda *autre chose, grand-chose, quelque chose, peu de chose*, u kojima je *chose* izgubila svoju vrijednost imenice i svog etimološkog roda: - *Peut il faire AUTRE CHOSE ? (Može li učiniti nešto drugo?). – Parlons d'AUTRE CHOSE. (Pričajmo o nečemu drugom!). – Nous n'avons pas obtenu GRAND-CHOSE. (Nismo dobili mnogo.). – QUELQUE CHOSE a gémi dans ton coeur. (Nešto je stenjalo u tvom srcu.). – PEU DE CHOSE nous console parce que PEU DE CHOSE nous afflige. (Malo toga nas tješi jer nas malo toga pogađa.).*⁹²

⁸⁹ Grevisse, Maurice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 492.

⁹⁰ *Personne*, od latinskog **persona** što je značilo *uloga, teatarska maska, lik, čovjek*; izvorno seže iz klasičnog grčkog **πρόσωπον** [prósōpon] s istim značenjem. Rimljani su ovu riječ transormisali prilagodivši je svom jeziku.

⁹¹ Grevisse, Maurice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 494. / 495.

⁹² Ibid., p. 496.

Neodređena zamjenica *quelqu'un*

Zamjenica *quelqu'un*, uzeta apsolutno, upotrebljava se za oba roda i na neodređen način označava osobu: - QUELQU'UN [**homme ou femme**] *est venu*. QUELQU'UN *qui était content, c'était maman*. (**Neko** [muškarac ili žena] je došao. **Neko** ko je bio zadovoljan bila je to mama.). – *Qu'il est difficile d'être content de QUELQU'UN!* (**Što je teško biti zadovoljan s nekim!**). Množina ove zamjenice *quelques-uns* ima tu posebnost da označava neodređenost koja se tiče broja koji nije preciziran: - QUELQUES-UNS *affirment que ce poème est un chef-d'oeuvre*. (**Neki tvrde da je ta pjesma remek-djelo**).⁹³

Neodređena zamjenica *quiconque*

Ne odnosi se ni na jedan antecedens. Ima vrijednost *celui, quel qu'il soit, qui*; uvijek je u 3. licu jednine muškog roda i pripada, bar u klasičnoj upotrebi, dvjema različitim rečenicama. Uvijek je subjekat u rečenici, ali u isto vrijeme može biti dopuna glagola koji prethodi: - QUICONQUE *ne sait souffrir n'a point un grand coeur*. (**Ko god ne zna patiti taj uopšte nema veliko srce**). – *Quiconque revendique une identité plus complexe se retrouve marginalisé*.⁹⁴ (**Ko god iziskuje složeniji identitet smatra se marginalnim**). – *Ils vont vendre leur service à QUICONQUE veut les employer*. (**Prodaće svoje usluge bilo kome ko(ji) ih želi uposliti**).⁹⁵

Neodređena zamjenica *rien*

Zamjenica *rien* (od latinskog *rem*, akuzativ jednine od imenice *res* (ženski rod pete deklinacije) što znači *stvar*), upotrebljavana do XVI. stoljeća kao imenica ženskog roda, potom je mogla služiti kao zamjenica sa značenjem *quelque chose* (*nešto*). *Rien* se najčešće konstruiše sa *ne*. Tako je kontaminacijom oko XV. stoljeća dobila negativnu vrijednost kao *nulle chose* (*ništa*) i poprimila je muški rod (a zadržala je srednji rod što se tiče smisla): - *Qui NE risque RIEN N'a RIEN*. (**Ko ne rizikuje ništa, nema ništa**). – RIEN NE me verra plus, je NE verrai plus RIEN. (**Ništa me više neće vidjeti, ništa više neću vidjeti**).⁹⁶

⁹³ Grevisse, Maurice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., pp. 497. & 498.

⁹⁴ Maalouf, Amin, *Les identités meurtrières*, Editions Grasset & Fasquelle, Paris, 1998., p. 11.

⁹⁵ Grevisse, Maurice, *Le bon usage (grammaire française)*, Duclot, Gembloux, Belgique, 1959., p. 499.

⁹⁶ Ibid., p. 501.

Neodređene zamjenice *l'un(e), l'autre; tout(e)/tous/toutes, tel/telle, le/la même*.

Brojni pridjev *un* može se upotrebljavati kao neodređena zamjenica. Slaže se u rodu ali se samo upotrebljava u jednini: - *J'adore ces vases. J'achèterais bien un.* (Obožavam ove vaze. Baš bih kupio jednu.). Ovoj zamjenici može prethoditi određeni član; tada označava opoziciju s zamjenicom *l'autre*: - *L'un faisait la cuisine pendant que l'autre mettait la table.* (Jedan je kuhao dok je drugi postavljao stol.). Nasuprot *un, l'un* varira u rodu i broju: - *Les uns étaient en vacances pendant que les autres travaillaient.* (Jedni su bili na odmoru dok su drugi radili.). - *Ces photos sont plus jolies les unes que les autres.* (Ove fotografije su ljepše jedna od druge.).⁹⁷

Autre označava nekoga ili nešto drugačijeg ili različitog. Ovu zamjenicu skoro uvijek prati član: - *Cette boisson n'est pas fraîche, j'en voudrais une autre.* (Ovo piće nije svježije; htio bih neko drugo.). - *Ce modèle n'est pas pratique : l'autre me conviendrait mieux.* (Ovaj model nije praktičan; drugi bi mi bolje odgovarao.). Kada je *l'un* ili *l'autre* subjekat glagol se slaže u jednini: - *L'un ou l'autre viendra.* (Jedan ili drugi će doći.). Kada su *l'un* i *l'autre* i *ni l'un ni l'autre* subjekti slaganje se može vršiti u jednini ili u množini: - *L'un et l'autre se dit ou se disent.* (Jedan i drugi se kaže ili se kažu.). - *Ni l'un ni l'autre n'est venu ou ne sont venus.* (Ni jedan ni drugi nije došao ili nisu došli.). Kada se vrši opozicija više od dvije osobe ili dvije stvari, koristi se *un autre* umjesto *l'autre*: - *L'un faisait la cuisine, un autre mettait la table, un autre encore rangeait le salon.* (Jedan je kuhao, drugi je postavljao stol, treći je još uvijek pospremao salon.). - *Les uns marchaient, d'autres couraient, d'autres enfin ne bougeaient pas.* (Jedni su hodali, drugi su trčali, treći se u konačnici nisu micali.).

Zamjenica *tout* u jednini označava skup stvari ili činjenica. Uvijek je u jednini muškog roda: - *J'ai tout rangé.* (Sve sam sredio/sredila.). - *Tout est parfait.* (Sve je savršeno.). U množini zamjenica *tous* označava skupinu osobâ ili stvari. Varira u rodu: - *Tous l'ont félicité.* (Svi su mu/joj čestitali.). - *Pose-lui la question une fois pour toutes.* (Postavi mu/joj pitanje jednom za svagda.). Kada je zamjenica *tout* dopuna direktnog objekta nekog glagola u infinitivu ili u participu prošlom smješta se ispred glagola, a ne iza: - *Il ne peut pas tout faire.* (Ne može on sve učiniti.). **Il ne peut pas faire tout.* - *Il a tout mangé.* (On je sve pojeo.). **Il a mangé tout.*⁹⁸

⁹⁷ Pronoms indéfinis | Dico en ligne Le Robert; dostupno na: dictionnaire.lerobert.com/guide-pronoms-indefinis

⁹⁸ Ibid.

Zamjenica *tel* znači *certain* (neki), *quelqu'un* (neko). Isključivo se upotrebljava u jednini u književnom jeziku: - *Tel est pris, qui croyait prendre.* (Uzet je onaj koji je mislio uzeti.). – *Tel qui rit vendredi, dimanche pleurera.* (Ko se smije u petak u nedjelju će plakati.). U svakodnevnom jeziku koristi se izraz *un tel* da se označi osoba čiji se identitet ne želi ili ne može precizirati: - *Un tel dit une chose, une telle dit le contraire.* (Taj i taj govori jedno, tâ i tâ suprotno.).⁹⁹

Kada se obliku *même* koji može biti i pridjev i prilog (nepromjenjiv) doda određeni član onda se dobija odnosno gradi se tako neodređena zamjenica koja varira u rodu i broju: *le même, la même, les mêmes*. Označava identičnost, sličnost, isto lice, istu stvar: - *Le vin est bon, apportez-nous du même.* (Vino je dobro, donesite nam istoga!). – *Elle a beaucoup changé. Ce n'est pas la même.* (Mnogo se promijenila. Nije to onâ ista.).¹⁰⁰

Francuski jezik je u svojoj morfologiji razvio veći broj neodređenih zamjenica koje u bosanskom imaju isto značenje i vrijednost. Neke su arhaične, zastarjele, koriste se samo u književnom jeziku dok su u bosanskom jeziku podjednako zastupljene u pisanom i govornom jeziku. Po funkciji pripadaju imeničkim neličnim a po značenju pridjevskim zamjenicama bez obilježja lica.

4. ANAFORIČKA I KATAFORIČKA FUNKCIJA ZAMJENICÂ U JEZIKU

Anafora je stilska figura kojom se ponavlja ista riječ ili ista grupa riječi na početku rečenicâ, stihovâ, paragrafâ koji slijede jedan za drugim. **Anafora** je stilska figura koja odaje utisak odnosno dojam inzistiranja, simetričnosti i pojačava poentu. Ovaj postupak je naročito popularan u poeziji. U gramatici je **anafora** postupak kojim jedna riječ ili grupa riječi ukazuje na drugu riječ ili grupu riječi prethodno iskazane (**antecedens**). Anafora također može biti eliptična.¹⁰¹ Npr.: - *Michel n'a pas son manuel; je lui ai prêté le mien.* (Michel nema svoj udžbenik; posudio sam mu svoj.). *Le mien* ovdje zamjenjuje riječ *manuel* koji je antecedens. Pomoću imenske grupe *le mien* vrši se referenca na riječ *manuel*.¹⁰²

⁹⁹ Pronoms indéfinis | Dico en ligne Le Robert; dostupno na: dictionnaire.lerobert.com/guide-pronoms-indefinis

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Anaphore : définition simple et exemples [figure de style]; dostupno na: laculturegenerale.com/anaphore-definition-exemples/

¹⁰² Ibid.

- *Le client est entré dans le magasin. Il avait l'air riche. (Klijent je ušao u prodavnicu. On je izgledao bogato.). Il* ovdje zamjenjuje riječ *le client* koja je antecedens.

Katafora je suprotnost anafori. O katafori je riječ kada se riječ ili grupa riječi koja se zamjenjuje s antecedensom smiješta prije antecedensa. Npr.: - *Il avait l'air riche, le client qui est entré dans le magasin. (On je izgledao bogato, klijent koji je ušao u prodavnicu.).* Kao što se može vidjeti ovdje, *il* (substitut ili substituent) je smješten prije *le client* (antecedens). – *Il était beau, le chat assis à la fenêtre. (On je bio lijep, mačak koji je sjedio na prozoru.). Il*, koji se odnosi na *le chat*, smješten je prije riječi na koju se referira.¹⁰³

Postoje različiti tipovi anafore. Najistaknutije i najreprezentativnije su eliptička, kao što već prethodno spomenuto, i pronominalna tj. zamjениčka. U eliptičkom tipu anafaora je implicitna; nema elementa koji se zamjenjuje s anaforiziranom imenicom. Npr.: - *Crois-tu qu'il soit fou? Je crois. (Misliš li da je lud? Mislim.).* Moglo bi se odgovoriti *Je le crois (Mislim to)*, ali *le* nestaje. Ovdje postoji elipsa. Drugi primjer: - *Victor Hugo. Né en 1802. Mort en 1885. Écrivain français. Intellectuel engagé. Exilé sous le Second Empire... (Viktor Igo. Rođen 1802. Preminuo 1885. Francuski pisac. Angažovani intelektualac. Prognan za vrijeme Drugog carstva...).* U ovom primjeru napisanom u telegrafskom stilu, ne uzima se substitut za *Victor Ugo* u svakoj rečenici.

Pronominalna odnosno zamjениčka anafora odnosi se na anaforu koja se sastoji od zamjenice, lične, pokazne, prisvojne, relativne itd. o čemu je već prethodno bilo govora i što je, naravno, predstavljeno u ranijim primjerima; - *Une femme marchait dans la rue avec un chapeau. Elle ne m'était pas inconnue. (Žena je hodala ulicom sa šeširom. Ona mi nije bila nepoznata.). – Apporte-moi un livre, mais cette fois celui qui parle du rococo. (Donesi mi neku knjigu, ali ovaj put onu koja govori o stilu rokoko.).*

Anafora dolazi iz grčkog **anaphora** (ἀναφορά), od ἀνά [aná] što znači *nanovo, opet* i φέρειν [phérein, férein] što znači *(do)nositi*. **Katafora** (καταφορά), od grčkog κατά [katá], *dolje, na dnu, (u)natrag* i φέρειν [phérein, férein], *(do)nositi*. Katafora je inverzivna anafora.¹⁰⁴

¹⁰³ Anaphore : définition simple et exemples [figure de style]; dostupno na: laculturegenerale.com/anaphore-definition-exemples/

¹⁰⁴ Ibid.

5. OSOBENOSTI I TENDENCIJE SAVREMENOG FRANCUSKOG JEZIKA

U razgovornom neformalnom jeziku nenaglašena zamjenica subjekat **je** uz neke glagole kao što su npr. *être, suivre: je suis* [ʒə sɥi], što je izgovor književnog standardnog jezika, stapa se s glagolom čineći tako jednu cjelinu **je suis** [ʃɥi].

Zamjenica **tu** vrlo je skona elidiranom obliku, npr: *T'as pas d'autre chose à faire?* umjesto **Tu n'as pas d'autre chose à faire?** (Nemaš ništa drugo da radiš?). Kao što se može vidjeti iz ovog primjera u razgovornom neformalnom jeziku prva partikula negacije **ne** također se eliminira.

U razgovornom jeziku zamjenica **il** se izostavlja kod bezličnih glagolâ i u galicizmima: - *Y a du danger* umjesto **Il y a du danger**. (Postoji opasnost. / Ima opasnosti.). - *Faut réfléchir* umjesto **Il faut réfléchir**. (Treba razmisliti.).

Postoji jaka težnja da se lična zamjenica **nous** zamijeni sa **on**: - *Paul et moi, on est amis*. (Paul i ja, mi smo prijatelji.). - *Nous, on s'en va*. (Mi odlazimo.). - *On vient te demander de nous aider*. (Došli smo da te zamolimo da nam pomogneš.). - *On s'en va ensemble?* (Idemo li zajedno?).

Dešava se zamjena relativnih zamjenicâ **lequel** i **dont** sa zamjenicom **que** u narodskom govoru: - *L'homme que tu causais avec c'était notre nouveau voisin?* umjesto *L'homme avec lequel tu causais c'était notre nouveau voisin?* (Čovjek s kojim si ćaskao je naš novi komšija?). U ovom je primjeru vrlo očigledan utjecaj engleskog jezika na francuski naročito u poretku riječi: - *The man (whom) you were chatting with was our new neighbor?* (**with = avec**). - *Voilà l'homme que j'ai acheté sa voiture* umjesto *Voilà l'homme dont j'ai acheté la voiture*. (Evo čovjeka od kojeg sam kupio njegov automobil. / Evo čovjeka čiji sam automobil kupio.).

Također postoji tendencija da se uz povratne glagole u infinitivu upotrebljava samo zamjenica **se** u narodnom i dječijem govoru: - *Nous étions allés se baigner* umjesto *Nous étions allés nous baigner*. (Išli smo da se kupamo.). - *Nous sommes allés se promener un peu dans le parc* umjesto *Nous sommes allés nous promener un peu dans le parc*. (Mi smo išli da se malo prošetamo po parku.).¹⁰⁵

¹⁰⁵ Papić, Marko, *Gramatika francuskog jezika (strukturalna morfosintaksa)*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1999., 26.

6. ZAMJENICE U BOSANSKOM JEZIKU

Zamjenice se upotrebljavaju: **1.** kad je riječ o sudionicima u govornom činu (npr.: *Ti čitaj, ja ću slušati.*); **2.** kad nije potrebno imenovati neku stvar ili biće jer je to poznato iz konteksta (*Amra je s bratom otišla u prodavnicu. Sebi je kupila čokoladu, a njemu sladoled.*); **3.** kad se ne zna koju bi imenicu ili pridjev trebalo upotrijebiti (*Neko je pred vratima.*).

Zamjenice se dijele: a) po *funkciji* i b) po *značenju*. Po funkciji se razlikuju **imeničke** i **pridjevske zamjenice**. Iмениčke zamjenice u rečenici se ponašaju kao imenice (tj. u rečenici zauzimaju mjesta svojstvena imenicama), a pridjevske upućuju na osobinu predmeta, imaju atributsku funkciju (kao i pridjevi tj. u rečenici zauzimaju mjesta svojstvena pridjevima), bliže određuju imenicu po nekoj njenoj osobini (pripadanju, kvantitativnosti i sl.), i primaju gramatička svojstva imenicâ (rod, broj, padež).

Imeničke zamjenice po *značenju* tj. prema tome kako obilježavamo sadržaj dijele se na: a) **lične**: zamjenice 1. i 2. lica (*lične zamjenice govornika i sagovornikâ*), zamjenice 3. lica (*lične zamjenice nesagovornikâ*), zamjenica za svako lice (*povratna zamjenica sebe, se*); b) **nelične**: *upitne, odnosne (relativne), opće (svako, svašta)*. Od upitnih i odnosnih zamjenicâ *ko* i *šta / što* mogu se tvoriti *odrične* i *neodređene*.

Pridjevske zamjenice po *značenju* se dijele na: a) *zamjenice s obilježjem lica: prisvojne (ili posesivne), pokazne (ili demonstrativne), opisne i količinske*; b) *zamjenice bez obilježja lica*, koje se upotrebljavaju kao *upitne, odnosne, neodređene, odrične* i *opće*.

Imeničke zamjenice

1. **Lične zamjenice** za 1. i 2. lice označavaju odnos sudionikâ u razgovoru: zamjenica 1. lica (*jâ, mî*) upućuje na govornika, a zamjenica 2. lica (*tî, vî*) na sagovornika. Zamjenice trećeg lica (*on, ona, ono*, oblici za jedninu, *oni, one, ona*, oblici za množinu) upućuju na lica koja ne sudjeluju u razgovoru ili na nešto što može biti tema razgovora i sl., na šta se unazad upućuje. Zamjenice 1., 2. i 3. lica objedinjava zamjenica *sebe, se*. Zamjenica za sva lica upotrebljava se kada se ne želi ponoviti riječ u službi subjekta.¹⁰⁶

¹⁰⁶ Jahić, Dž., Halilović, S., Palić, I., Gramatika bosanskoga jezika, Dom štampe Zenica, 2000., 245. / 246.

2. **Nelične zamjenice** upućuju na lica ili stvari bilo kao vršioce radnji ili kao objekte i sl. Zato se zamjenica *ko* naziva i *upitnom* (ili *upitno-odnosnom*) zamjenicom za lica, a zamjenica *šta / što* *upitnom* (ili *upitno-odnosnom*) zamjenicom za stvari. Zamjenice *ko* i *šta* prije svega su upitne (*šta / što* – rjeđe/ u bosanskom jeziku ima upitno, a *što* relativno značenje): zamjenicom *ko* pita se za lice, a zamjenicom *šta / što* za sve ostalo: **Ko** me najviše voli? – **Šta** da mu podarim za to?

Zamjenice *ko* i *što* upotrebljavaju se i kao *odnosne* (relativne): u strukturu složene rečenice uvode odnosne (relativne) zamjenice zavisne klauze: **Ko** rano rani, *dvije sreće grabi*. – **Ono što** se dogodilo nije nas iznenadilo. Međutim, one se mogu upotrijebiti i u funkciji *neodređenih* zamjenicâ (*Ako me ko šta za Medihu pita, neću mu reći*. || *Ako me neko nešto za Medihu pita, neću mu reći*.). Zamjenica *što* upotrebljava se se umjesto zamjenice *koji, koja, koje*, a kako nema roda i množine, to se upotrebljava u svom petrificiranom (okamenjenom) obliku. Prestaje biti promjenjivom riječi, gubi službu složenice, postaje veznik (*Diplomirao je onaj momak što smo ga upoznali prošle zime na Bjelašnici*. – *Oženio se djevojkom što ga je u svemu bodrila i pomogla mu*.). U značenju količinskog priloga *koliko* upotrebljavaju se oblici *šta* i *što*: **Uh, šta** vas je! – **Uh, što** vas je okupila nana! – **Jao, što** ste pokisli!

Napomena. Od imeničkih neličnih zamjenicâ (*ko, šta / što*) mogu se tvoriti *odrične* (*niko, ništa / ništo*: **Niko** više ne pita za nju. – *Nema ništa* za njih.) i *neodređene* zamjenice (*neko, nešto / nešto* te *iko, išta / išto, kogod, štogod* i dr.: *Ako neko* pita za nju, *reci da je otputovala*. – *Naći će se nešto* i za njih. – *Hoće li joj iko* kazati istinu? – *Bolje išta* nego *ništa*. – *Ako me kogod* o tome upita, *reći ću ono što znam*. – *Donesi štogod* uz kahvu! Nelične i opće zamjenice *svako* i *svašta / svašto*: **Svako** mora voditi računa o svom ponašanju. – **Svašta** sam donio djeci iz Mostara.¹⁰⁷

Pridjevske zamjenice

Pridjevskim zamjenicama upućuje se na sadržaje koji stoje u tijesnoj vezi sa sadržajima koje iskazuju imenice. 1. *Pridjevske zamjenice s obilježjem lica* dijele se na sljedeće značenjske vrste:

a) **prisvojne**: prema *ja – moj, ti – tvoj, on / ono – njegov, ona – njen / njezin, mi – naš, vi – vaš*; prema *oni, one, ona – njihov, prema sebe – svoj* itd. – kazuju kojem licu šta pripada (prvom, drugom, trećem ili svakom licu) ili u kakvom je odnosu s njim ono o čemu se govori;

¹⁰⁷ Jahić, Dž., Halilović, S., Palić, I., *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe Zenica, 2000., 246. / 247.

b) **pokazne** (*ovaj, ova, ovo / ovi, ove, ova; taj, ta, to / ti, te, ta; onaj, ona, ono / oni, one, ona*) upućuju na nešto kazujući u blizini kojega se lica nalazi ono što znači riječ uz koju stoje: u blizini 1. lica – *ovaj*, u blizini 2. lica – *taj*, u blizini 3. lica – *onaj*;

c) **opisne** (*ovakav, ovakva, ovakvo / ovakvi, ovakve, ovakva; takav, takva, takvo / takvi, takve, takva; onakav, onakva, onakvo / onakvi, onakve, onakva; svakakav...*) – upućuju na osobinu određujući po kakvoći pojam uz čije ime stoje;

d) **količinske** (*ovolik, ovolika, ovoliko / ovoliki, ovolike, ovolika; tolik, tolika, toliko / toliki, tolike, tolika; onolik, onolika, onoliko / onoliki, onolike, onolika; svekolik...*) – upućuju na osobinu određujući po količini pojam uz čije ime stoje.

Napomena. 1. Prisvojna zamjenica svakog lica *svoj, svoja, svoje* označava pripadanje subjektu rečenice (*Pojeo je svoju čorbu*), ali može imati i pridjevsko značenje *vlastiti, rođeni, samostalan, slobodan, svojeglav* (*Svoja domovina svakome je najljepša. – Svoju su majku iznevjerili. – Kad završim fakultet, postat ću svoj čovjek. – Babo je vazda bio svoj.*) i ovdje je formalno pripadanje subjektu. Upotrebljava se i u funkciji priloga *oko* (*Ima svojih četrdesetak godina, ali joj ne bih dao toliko*). Ne treba upotrebljavati zamjenice *moj, tvoj, naš, vaš* umjesto *svoj*, a u 3. licu to dovodi i do značenjske razlike.¹⁰⁸

2. Opisne i količinske zamjenice formiraju se prema pokaznim zamjenicama (*ovakav, ovolik* – prema *ovaj*; *onakav, onolik* – prema *onaj*, itd.); one ne upućuju na lice ili predmet, nego na osobinu, i tako po nečemu određuju pojmove uz čija imena stoje – zato se, kao prijelazne forme, nazivaju i (*pokaznim*) *zamjениčkim pridjevima*. U zamjениčke pridjeve se svrstavaju i pridjevi *sâm* i *istî*, koji služe za pojačavanje zamjenica i imenica. Riječi *sâm* i *istî* mogu se upotrijebiti zamjениčki i pridjevski. Kao zamjenice služe za isticanje, označavaju lice koje samostalno, bez miješanja ili pomoći drugih sudjeluje u radnji (lično): *Šta bi ti sâm rekao da te pitaju? – Šuti, ništa ne pričaj, makar istî komšija bio tu*. Kao pridjev *sâm* znači *usamljen, bez ikoga drugoga* (*Živio je sâm na kraju čaršije*), odnosno *čist, bez primjesa* (*Ovo je sâm zlato*); kao pridjev *istî* znači *jednak, vrlo sličan* (*Sinovi su istoga stasa i istoga lika*).¹⁰⁹

¹⁰⁸ Jahić, Dž., Halilović, S., Palić, I., *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe Zenica, 2000., 247.

¹⁰⁹ Ibid., 247. / 248.

2. Pridjevske zamjenice bez obilježja lica upotrebljavaju se kao: a) **upitne** (*koji, čiji, kakav, kolik*); dolaze u upitnim rečenicama, npr.: *Kojim ćeš putem otići? – Čija je ono djevojka? – Kakvi ste to ljudi? – Kolika ti je plaća?*

b) **odnosne** (*koji, čiji, kakav, kolik* – dakle, oblikom su iste kao upitne); njima se ne pita, nego se uvodi odnosna zavisna klauza (imaju funkciju veznika, npr.: *Zalivala je ruže koje smo proljetos presadili. – Došli su oni koje smo i očekivali. – Pred kućom su plakale žene čije su muževe i djecu odveli neki nepoznati ljudi. – Dobili smo učitelja kakvog smo i željeli. – U Norveškoj su dobili stan koliki su imali u Srebrenici.*

c) **neodređene** (tvore se od upitnih i odnosnih pridjevskih zamjenica prefiksima *ne-, i-, po-, koje-, sva-, gdje-, što-* i dr. te sufiksom *-god*; svaki od tih dijelova pored neodređenosti unosi i neko svoje značenje, tj. modificira značenje osnovne zamjenice); upućuju na neodređene pojmove, npr.: *Ako ikakav prijedlog imaš, reci* (prefiks *i-* daje dopusno značenje);

d) **odrične** – *nikoji, ničiji, nikakav* i dr.; njima se označava odricanje – upravo prefiks *ni-* daje značenje potpune negacije, npr.: *Niste nikakvi jarani;*

e) **opće** – *nikoji, ničiji, nikakav* i dr.; njima se upućuje na više pojmova ili jedan od njih – prefiks *ni-* daje značenje općenitosti, sveobuhvatnosti, npr.: *Ne budite svačije sluge.*¹¹⁰

Što se tiče **gramatičkih osobinâ** zamjenice imaju rod, broj i padež – odnosno sve gramatičke forme koje su poznata i imenicama. Lične zamjenice 1. i 2. lica imaju oba broja i po jedan oblik za sva tri roda; rod govornika, odnosno sagovornika vidi se iz konteksta. Lična zamjenica trećeg lica ima oba broja i različite oblike za sva tri roda. Lična zamjenica ne razlikuje rodove za svako lice, a neutralna je i prema broju – ista promjena upotrebljava se za sva lica i oba broja. Zamjenice *ko* i *šta / što* imaju iste oblike (a to su oblici jednine – i to *ko* muškog, a *šta / što* srednjeg roda) za oba broja i za sve rodove. I ostale imeničke zamjenice tvorene od zamjenica *ko, šta / što* različitim prefiksima i sufiksima (odrične, neodređene) ponašaju se kao *ko, šta / što*. Pridjevske zamjenice stoje uz imenice sva tri roda i oba broja; od imenice uz koju stoje dobijaju oblike muškog, ženskog i srednjeg roda jednine i množine.¹¹¹

¹¹⁰ Jahić, Dž., Halilović, S., Palić, I., *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe Zenica, 2004., 248.

¹¹¹ Ibid., 249.

Što se tiče **deklinacije** zamjenicâ imeničke imaju posebnu promjenu, a pridjevske se mijenjaju slično pridjevima. Lične zamjenice karakterizira *supletivizam* (zamjena, dopuna) u promjeni oblika, tj. imaju različite osnove nominativa i ostalih padeža (*jâ – mène, tî – tēbe, mî – nâs* i sl.); zamjenica za svako lice nema oblika za nominativ. Zamjenice 1. i 2. lica imaju različite riječi za jedninu (*jâ, tî*) i množinu (*mî, vî*). U genitivu, dativu i akuzativu oba broja lične zamjenice 1., 2. i 3. lica imaju naglašene (duže) i nenaglašene (enklitičke) oblike; dvojake oblike jednine ima i zamjenica za svako lice (*sēbe, se*). Enklitike (ili naslonjenice) nikad ne stoje samostalno; uvijek se izgovaraju zajedno s prethodno naglašenom riječi, kao jedna izgovorna cjelina.¹¹²

Zamjenice 1. i 2. lica i zamjenice za svako lice imaju posebne oblike, koji su svojstveni samo njima: N. *jâ*, G. i A. *mene, me*, D. *meni, mi*, I. *mnom(e)*, L. *meni*; N. i V. *tî*, G. i A. *tebe, te*, D. *tebi, ti*, I. *tobom*, L. *tebi*; N. - , G. *sebe, se*, D. *sebi, si*, A. *sebe, se*, I. *sobom*, L. *sebi*; N. *mi*, G. i A. *nâs*, D. *nam(a)*, I. i L. *nama*; N i V. *vi*, G i A. *vas*, D. *vam(a)*, I. i L. *vama*. Zamjenica 3. lica ima sistem nastavaka sličan nastavcima većine pridjevskih zamjenica: N. *on*, G. i A. *njega, ga*, D. *njemu, mu*, I. *njim(e)*, L. *njem(u)*; N. *ona*, G. *nje, je*, D. *njoj, joj*, A. *nju, ju*, I. *njom(e)*, L. *njoj*; N. *ono*, G. i A. *njega, ga*, D. *njemu, mu*, I. *njim(e)*, L. *njem(u)*; N. *oni / one / ona*, G. i A. *njih, ih*, D. *njima, im*, I. i L. *njima*. U množini G. = D. = A. = I. = L!

Nelične zamjenice (*ko, šta / što*), kao i od njih tvorene odrične (*niko, ništa / ništo*) i neodređene zamjenice (*neko, nešto / nešto*) imaju promjenu kao pridjevske zamjenice. Po kriteriju živo / neživo zamjenica *ko* (za lica) ima A = G (akuzativ je jednak genitivu), a zamjenica *šta / što* (za stvari) ima A = N (akuzativ je jednak nominativu): N. *ko*, G. *koga*, D. *kome, komu*, A. *kog(a)*, I. *kim(e)*, L. *kome*; N. *šta, što*, G. *čeg(a)*, D. *čem(u)*, A. *šta, što*, I. *čim(e)*, L. *čem(u)*.¹¹³

Pridjevske zamjenice imaju *zamjeničku* i *pridjevsku* promjenu. Ta dva sistema nastavaka razlikuju se jedino u dužini vokala u nastavku genitiva, dativa i instrumentala jednine muškog i srednjeg roda: u zamjeničkoj promjeni taj je vokal kratak: *òvog(a), òvom(e/u)* – a u pridjevskoj dug: *nèkòg(a), nèkòm(e/u)*. Zamjeničku (pronominalnu) promjenu imaju: *òvāj / òvāj, tāj, ònāj, ònāj, sāv, svā, svè* i sl., a pridjevsku: *nèkī, svākī, ovolilī* i slične zamjenice.¹¹⁴

¹¹² Jahić, Dž., Halilović, S., Palić, I., Gramatika bosanskoga jezika, Dom štampe Zenica, 2000., 249.

¹¹³ Ibid., 250.

¹¹⁴ Ibid.

Zamjenička promjena: N. **ovaj** (muški rod), **ovo** (srednji rod), G. **ovog(a)**, D. **ovom(e)**, A = G (m. r.), A = N (sr. r.), I. **ovim**, L. **ovom(e)**; N. **ova** (ženski rod), G. **ove**, D. i L. **ovoj**, A. **ovu**, I. **ovom**; množina: **ovi** (m. r.), **ove** (ž. r.), **ova** (sr. r.), G. **ovih**, D. **ovim(a)**, A. **ove** (m. i ž. rod), **ova** (sr. rod), I. i L. **ovim(a)** - za sva tri roda.¹¹⁵

Pridjevska promjena: N. **neki** (m. r.), **neko** (sr. r.), G. **nekog(a)**, D. **nekom(e)**, A. **nekog(a)** za m. r., **neko** (sr. r.), V. **neki** (m. r.), **neko** (sr. r.), I. **nekim**, L. **nekom(e)**; ženski rod: N. **neka**, G. **neke**, D. **nekoj**, A. **neku**, V. **neka**, I. **nekom**, L. **nekoj**. Množina: N. **neki** (m. r.), **neke** (ž. r.), **neka** (sr. r.), G. **nekih** (za sva 3. roda), D. **nekim(a)**, A. **neke** (m. i ž. rod), **neka** (sr. r.), V. **neki** (m. r.), **neke** (ž. r.), **neka** (sr. r.), I. i L. **nekim(a)** - za sva tri roda.

Pojedine se zamjenice mijenjaju i po zamjeničkoj i po pridjevskoj promjeni. Takve se *môj, tvôj, nâš, vaš, kôjī / kôjī, čijī / čijī, ničijī* i dr. Evo obrasca njihove promjene: N. **vaš** (m. r.), **vaše** (sr. r.), G. **vašeg**, D. **vašem**, A. **vašeg** (m. r.), **vaše** (sr. r.), V. **vaš** (m. r.), **vaše** (sr. r.), I. **vašim**, L. **vašem**; N. i V. **vaša** (ž. r.), G. **vaše**, D. i L. **vašoj**, A. **vašu**, I. **vašom**; množina: N. i V. **vaši, vaše, vaša**, G. **vaših**, D. I. i L. **vašim(a)**, A. **vaše** (m. i ž. r.), **vaša** (sr. r.). Zamjenice s osnovom na *j* (*koji, moj, tvoj, svoj*), izuzevši zamjenicu *čiji*, imaju u genitivu, dativu, lokativu jednine m. i sr. r. trojake oblike – nesažete zamjeničke i pridjevske te sažete. Sažeti oblici dobijeni su poslije ispadanja *j* između *o* i *e* (slijedila je asimilacija pa sažimanje vokala: *kojega > koega > kooga > koga*). Evo obrasca njihove promjene: N. **koji** (m. r.), **koje** (sr. r.), G. **kojeg(a)**, D. **kojem, kom(e)**, A. **kojeg(a)** za m. r., **koje** (sr. r.), I. **kojim**; N. **koja** (ž. r.), G. **koje**, D. i L. **kojoj**, A. **koju**, I. **kojom**; plural: N. **koji, koje, koja**, G. **kojih**, D. I. i L. **kojim(a)**, A. **koje** (m. i ž. r.), **koja** (sr. r.).¹¹⁶

Zamjenice *njegov, njen / njezin, njihov, ovakav, takav, kakav, nikakav* i sl. u jednini m. i sr. r. imaju tri sistema nastavaka – imenički, zamjenički i pridjevski: N. **kakav** (m. r.), **kakvo** (sr. r.), G. **kakva, kakvog(a)**, D. **kakvu, kakvom(e)**, A = G (m. r.), A = N (sr. r.), I. **kakvim**, L. **kakvu, kakvom(e)**; N. **kakva** (ž. r.), G. **kakve**, D. i L. **kakvoj**, A. **kakvu**, I. **kakvom**; plural: N. **kakvi, kakve, kakva**, G. **kakvih**, D., I. i L. **kakvim(a)**, A. **kakve** (m. i ž.), **kakva** (sr. r.).¹¹⁷

¹¹⁵ Jahić, Dž., Halilović, S., Palić, I., *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe Zenica, 2000., 251.

¹¹⁶ Ibid., 252.

¹¹⁷ Ibid.

ZAKLJUČAK

U ovom diplomskom radu su predstavljeni glavni i najznačajniji aspekti u domenu svih vrsta i oblika zamjenica u francuskom i bosanskom jeziku. Rad je koncipiran tako što su najprije zasebno obrađene zamjenice u francuskom, potom u bosanskom jeziku, a istovremeno je bilo govora o kontrastivnoj analizi zamjenica u ova dva jezika u pogledu njihove srodnosti i razlike. Francuskim zamjenicama je posvećeno više prostora i pažnje, domaninantnije su u radu, budući da su morfološki razvovrsnije i obimnije. Zamjenice imaju sve osobine i svojstva koji obilježavaju i imenice i pridjeve; jedino je komparacija specifična za pridjeve i njima ekskluzivno namijenjena. Imenice, pridjevi i zamjenice čine glavnu trijadu u okviru morfološki promjenjivih vrsta riječi. Zamjenice su na usluzi i u službi imenica i pridjeva i ta se spona vidi iz kontesta što se manifestuje u domenu sintakse i semantike i tek u kontekstu dobijaju svoje konkretno značenje što se određuje na osnovu poznavanja situacije i okolnosti u govoru. Za razliku od pridjeva, imenica, čak i glagola, nemaju svoje leksičko tj. stvarno značenje nego gramatičko kategorijalno tj. apstraktno.

Polemike oko termina *zamjenica*, definisanje i teorijska gledišta još uvijek su aktuelni. Vrlo je ukorijenjena praksa i učenje, koje seže još od antičkih gramatičara, da su zamjenice riječi koje zamjenjuju druge. Praktičnost i ekonomičnost su glavne odlike ove vrste riječi budući da jezik teži ka efikasnoj upotrebi i uštedi u odabiru riječi u prenosu poruke i smislenosti, a konteskt i referent u anaforičkoj funkciji u jeziku to omogućavaju. Jedna od glavnih razlika kod zamjenica u francuskom i bosanskom jeziku jeste njihovo mjesto u rečenici. Francuske zamjenice imaju striktno utvrđen položaj u odnosu na glagol tj. predikat i ostale odrednice i dopune (priloške odredbe). U francuskom jeziku postoji tzv. *l'ordre canonique des mots* (kakonski red riječi, *SVO* (*sujet-verbe-objet* – subjekat-glagol-objekat) dok u bosanskom zamjenica može zauzimati različite pozicije u rečenici zbog raznolikosti padeža a da se ne promijeni smisao i zančenje. Što se tiče deklinacije ona više ne postoji u francuskom mada su kod ličnih zamjenica zadržani oblici za objekat i određivanje priloških odredbi koji se izražavaju prijedlozima i naglašenim oblicima. U bosankom je deklinacija sveprisutna kod svih vrsta zamjenica.

Bosanski jezik uglavnom ne koristi lične zamjenice u ulozi subjekta osim kada se želi naglasiti subjekat i kada se insistira na istom. Francuski jezik u tom slučaju koristi naglašene oblike koje stavlja ispred nenaglašenih koje su neodvojivi od predikata ili upotrebljava konstrukciju *c'est... qui...* Povratne lične zamjenice koje se reflektuju na subjekat, a koje su u ulozi direktnog objekta, u francuskom jeziku prvo i drugo lice jednine imaju zasebne oblike, a u trećem licu oba broja to je oblik *se* [sə]; dok se u bosanskom jeziku povratna zamjenica *sebe*, *se* mijenja kroz sva lica, npr.: *Je me regarde dans le miroir. (Gledam se u ogledalu)*. Neke zamjenice u francuskom jeziku su nepromjenjive u rodu i broju te jedino mogu obavljati ulogu subjekta u rečenici i prijedložne dopune, koriste se samo u književnom jeziku, druge su svojstvene samo govornom. Pojedine neodređene zamjenice u francuskom i bosanskom jeziku ne iskazuju rod i broj.

U bosanskom jeziku zastupljena sva tri roda kod zamjenica osim kod nekih neodređenih, a u francuskom su kod manjeg broja zamjenica prisutni ostaci i tragovi srednjeg roda. Kada je riječ o pokaznim, relativnim i upitnim zamjenicama u francuskom jeziku postoje proste i složene, a u bosanskom samo proste. Francuske zamjenice *on*, *personne* i *rien* su postale od imenica, a u bosanskom nije zabilježen takav slučaj, zamjenice *un* (*l'un*) i *autre* (*l'autre*) od brojeva, a zamjenice *le/la même* i *telle* od pridjeva. I u bosanskom su neke zamjenice postale od pridjeva, brojeva i priloga različitim derivacijama. Francuska zamjenica *on*, uvijek u ulozi subjekta, može biti i lična, u govornom francuskom skoro u potpunosti zamjenjuje *nous*, kao i neodređena, te se u bosanskom različito tumači i prevodi (čak i bezlično), npr.: - *On espère que les temps meilleurs viendront. (Nadamo se da će doći bolja vremena. Čovjek se nada da će doći bolja vremena.)*. - *On dit que le vrai amour vainc toujours. (Kažu/kaže se da prava ljubav uvijek pobjeđuje.)*.

BIBLIOGRAFIJA

Knjiga

- Bescherelle 3 (1990), *La grammaire pour tous*, Paris, Hatier.
- Grevisse, Maurice (1959) *Le bon usage (grammaire française)*, Belgique, Duclot, Gembloux.
- Halilović, Senahid (2004) *Pravopis bosanskoga jezika*, Zenica, Dom štampe.
- Jahić, Dževad; Halilović, Senahid; Palić, Ismail (2000) *Gramatika bosanskoga jezika*, Zenica, Dom štampe.
- Papić, Marko (1999) *Gramatika francuskog jezika (strukturalna morfosintaksa)*, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Wagner, R., L.; Pinchon, J. (1962) *Grammaire du français (classique et moderne)*, Librairie Hachette, Paris

Rječnik

- Klaić, Bratoljub (2004) *Rječnik stranih riječi*, Zagreb, Nakladni zavod matice Hrvatske.
- Putanec, Valentin (2003) *Francusko-hrvatski rječnik*, Zagreb, Školska knjiga, IX izdanje.
- *Le petit Larousse illustré* (1997) Édition entièrement nouvelle, Paris, Éditions Larousse.

Web izvori

- Anaphore: définition simple et exemples [figure de style] dostupno na <https://www.laculturegenerale.com> (pristupljeno 17. 10. 2022.).
- Pronoms indéfinis | Dico en ligne Le Robert dostupno na <https://dictionnaire.lerobert.com> (pristupljeno 20. 10. 2022.).

Korpus:

- Maalouf, Amin (1998) *Les identités meurtrières*, Paris, Éditions Grasset & Fasquelle.

SADRŽAJ

UVOD.....	2
1. ZAMJENICA – POJAM, DEFINICIJA, ETIMOLOGIJA I TERMINOLOGIJA.....	3
2. OPĆA UPOTREBA I SLAGANJE.....	5
3. ZAMJENICE U FRANCUSKOM JEZIKU (VRSTE ZAMJENICÂ).....	6
Lična zamjenica (dopuna).....	9
Priloške zamjenice <i>en</i> i <i>y</i>	13
Prisvojne zamjenice.....	17
Pokazne zamjenice.....	18
Odnosne ili relativne zamjenice.....	20
Relativna zamjenica <i>dont</i>	24
Upitne zamjenice.....	25
Upitna zamjenica <i>lequel</i>	28
Neodređene zamjenice.....	28
4. ANAFORIČKA I KATAFORIČKA FUNKCIJA ZAMJENICÂ U JEZIKU.....	36
5. OSOBENOSTI I TENDENCIJE SAVREMENOG FRANCUSKOG JEZIKA.....	38
6. ZAMJENICE U BOSANSKOM JEZIKU.....	39
ZAKLJUČAK.....	45
BIBLIOGRAFIJA.....	47